

Linneuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete 15 hp

Vilhelm Moberg i sin hembygds skolor

*– En studie i hur man kan undervisa om Vilhelm Moberg
och hans verk på småländska högstadie- och
gymnasieskolor*

Författare: Andreas Håkansson

Handledare: Christina Rosén

Examinator: Niklas Schiöler

Ternin: HT15

Ämne: Svenska

Nivå: Avancerad nivå

Kurskod: 4SVÄ2E

Abstract

To work with Vilhelm Moberg and his literature in schools in his native Småland

The aim of this study is to investigate how different schools in the region Småland in Sweden work with the author Vilhelm Moberg and his literature. The aim is also to see which aspects are central in the teaching of Moberg. Seven teachers have been interviewed and asked about how they teach about Moberg. The results show that the novel *The Emigrants* is the most popular amongst Moberg's books when it comes to education and that Moberg is important in the schools of Småland, because of his connection to the region and what he wrote about Swedish emigration. All of the teachers use different strategies when it comes to reading Moberg's works and some of them take the students to the areas where Moberg was born. Most of the teachers also show the pupils a film based on one of Moberg's books. The results also show that there is no big difference between lower secondary school and upper secondary school in how they teach about Moberg, but there is a difference in how much each teacher works with the author.

”Det äro egentligen bara dåliga böcker som äro i behov av förord”

-Vilhelm Moberg

Keywords

Vilhelm Moberg, literature pedagogy, *The Emigrants*, reading

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
2 Forskningsbakgrund	3
2.1 Styrdokument.....	3
2.1.1 Styrdokument för svenska i högstadiet.....	3
2.1.2. Styrdokument för svenska i gymnasiet	4
2.2 Vem var Vilhelm Moberg?	5
2.3 Tidigare forskning	7
2.3.1 Klassisk litteratur i undervisningen.....	7
2.3.2 Litteraturpedagogik i praktiken	8
2.3.3 Utomhuspedagogik i Mobergs fotspår.....	8
2.3.4 Författare och lokal identitet	9
3 Teoretiska utgångspunkter	10
4 Metod och data	13
4.1 Metod	13
4.2 Informanter	14
4.3 Urval och avgränsning	14
4.4 Metodkritik	15
5 Resultat	16
5.1 Lärare A1	16
5.2 Lärare B1	17
5.3 Lärare B2	18
5.4 Lärare C1	19
5.5 Lärare C2	20
5.6 Lärare D1.....	22
5.7 Lärare D2.....	22
6 Diskussion	23
6.1 Undervisningen och Vilhelm Moberg	23
6.2 Undervisningsmetoder och centralt innehåll.....	25
6.3 Jämförelse mellan högstadie- och gymnasieskolor	33
7 Sammanfattning	34
Referenser	36
Bilagor	I
Bilaga A Intervjufrågor.....	I

1 Inledning

Denna uppsats inleds med att ta upp en rådande utmaning i dagens svenskundervisning. Hos den senaste generationens ungdomar går det nämligen att se ett allt mindre intresse för läsning av litteratur. En dansk kartläggning av läsvanan i de nordiska länderna visade att 50 % av svenska barn och ungdomar i ålder 9-15 uppger att de aldrig eller sällan läser en bok på fritiden.¹ Forskning har även visat på att lärares och elevers syn på litteratur går isär, liksom förväntningarna på läsningen och frågan om beläsenhet. Alltså går det att hävda att litteraturläsningen i skolan står inför vissa utmaningar. Diskussionen om elevers läsvanor kontra skolans läsundervisning har många gånger väckt debatt:

Debatten har i hög grad handlat om skolans roll som förvaltare av ett nationellt kulturarv och i vad mån läraren ska introducera de klassiska författarna för elever med helt andra referensramar. Många av dagens studenter har framför allt en populärkulturell beläsenhet, medan de på universitetet företrädesvis möter klassiker. Vad har skönlitteraturen för betydelse i dagens globaliserande konsumtionssamhälle, präglad av en medieteknologisk utveckling som i hög grad förändrat läsvanor och läsintressen, framför allt bland unga?²

Mot bakgrund av elevers minskade intresse och läsning av litterära klassiker i det allt mer ”globaliserande konsumtionssamhället” finns det fog att studera hur en författare tas upp i undervisningen där denne har en lokal anknytning. Av detta skäl har mitt val fallit på att studera författaren Vilhelm Moberg, en ihågkommen författare som ständigt nämns i olika sammanhang, inte minst i den rådande flyktingsituationen där Mobergs Utvandrarserie lyfts fram som en god skildring över när svenskar istället var de som sökte nytt land.³ Oavsett vad man tycker om parallellen mellan den svenska emigrationen och dagens invandring så hamnar Moberg åter igen i ett nyhetssammanhang, och att Moberg nu lyfts fram i debatter och artiklar bidrar ytterligare till värdet av en uppsats som berör denne författare.

Moberg kan ses som en av Sveriges mest omtalade författare, och det går nog att påstå att han räknas som en av Smålands främsta författare (endast utvandrarposet har sålts i över två miljoner exemplar bara i Sverige).⁴ Hans Utvandrarserie har filmatiserats, liksom flera andra av hans verk, och detta har bidragit till en spridning av hans

¹ Svensson Birgitta, *Gör klassikern till din egen*. (2008) s. 11.

² Kåreland Lena, *Läsa bör man...* (2009) s. 9.

³ Smålandsposten, 2015-10-29.

⁴ <http://www.vilhelmmoberg.com/biografi.html> 2015-11-23.

författarskap. Minnet över honom har bevarats på olika sätt runt om i Småland (se t.ex. Mobergrummet i Utvandrarnas hus i Växjö, Vilhelm Mobergsällskapets många utgivningar av skriftserier över Moberg samt besöksmålet Klasatorpet i Långasjö socken).

Denna uppsats ämnar belysa hur Vilhelm Moberg och hans litteratur tas upp och används i undervisningen på högstadie- och gymnasieskolor i Småland. Det valda ämnet grundar sig i synnerhet på att det finns väldigt lite tidigare forskning som ur ett didaktiskt perspektiv speglar Vilhelm Moberg och hans litteratur i den svenska skolan (se kapitlet om tidigare forskning). Detta gör forskningsområdet relativt unikt och stärker delvis uppsatsens relevans. Däremot har det inom litteraturvetenskapen gjorts många studier av Mobergs författarskap, men just i fråga om en didaktisk forskning på samma ämne finns det alltså utrymme för ny forskning. Avsikten med föreliggande uppsats är att ge ett konkret exempel på hur skönlitteratur kan användas i dagens undervisning, särskilt med betoning på en författare från skolornas närområde. Samtidigt kan denna uppsats ses som ett exempel på hur en författare från närområdet kan ge eftertryck och återges i hemtrakternas undervisning för att elever ska bli intresserade. Moberg fungerar som ett exempel på en sådan undervisning och studien ämnar visa exempel på hur det kan göras och vad som är centralt innehåll i undervisningen. För att nå kunskap om detta intervjuas sju lärare i denna studie från sammanlagt fyra skolor i södra Småland.

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att genom Vilhelm Moberg utforska hur man på högstadie- och gymnasieskolor kan undervisa om en författare som har anknytning till regionen, och dennes framstående verk samt vilka aspekter som kan vara centrala i en sådan undervisning. För att uppfylla syftet kommer följande huvudfrågor att besvaras:

- I vilken omfattning tas Vilhelm Moberg upp i undervisningen?
- Vad är det centrala innehållet i undervisningen om Vilhelm Moberg och vilka undervisningsmetoder tillämpas då?
- Hur ser skillnader och likheter ut mellan högstadium och gymnasium i undervisningen om Moberg?

2 Forskningsbakgrund

Detta kapitel är uppdelat i tre delar, dels en bakgrund kring vad som står i styrdokumentet för svenska i både högstadium och gymnasium, dels tidigare forskning samt en bakgrund om vem Vilhelm Moberg var. För många kan Moberg vara ett bekant namn men vem han var och vad han gjorde kan vara desto mer okänt. Eftersom Moberg är central i denna uppsats är det motiverat att presentera en kort bakgrund till vem denne småländske författare var.

2.1 Styrdokument

Nedan följer utdrag ur Lgr 11 och Gy 11 där målen för skönlitteratur tas upp samt mål som rör dialekt. Att målen för dialekt nämns här beror på att dialekt är ett vanligt inslag i Mobergs litteratur, vilket också märks i informanternas svar.

2.1.1 Styrdokument för svenska i högstadiet

Skolverket klargör att syftet för svenskämnet i fråga om skönlitteratur på högstadiet är att:

I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.⁵

Under kapitlet *Berättande texter och sakprosatexter* konkretiseras skönlitteraturens mål tydligare. Där står att undervisningen ska beröra följande:

Skönlitteratur för ungdomar och vuxna från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Lyrik, dramatik, sagor och myter [...] Språkliga drag, uppbyggnad och berättarperspektiv i skönlitteratur för ungdomar och vuxna. Parallellhandling, tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar, inre och yttre dialoger.⁶

Här står också att lärarna i sin undervisning ska ta upp:

Några skönlitterära genrer och hur de stilistiskt och innehållsligt skiljer sig ifrån varandra [...] Några skönlitterära betydelsefulla ungdoms- och vuxenboksförfattare från Sverige, Norden och

⁵ Skolverket, <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/svenska> 2015-12-04.

⁶ Skolverket, <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/svenska> 2015-12-04.

övriga världen och deras verk, samt de historiska och kulturella sammanhang som verken har tillkommit i.⁷

Dessa blockcitater återger de delar från Skolverkets hemsida som tar upp alla mål som rör undervisning på skönlitteraturens område. Det står tydligt i målen att undervisningen ska beröra svenska författare, men även litteratur från andra delar av världen. Språket, handlingen och identiteten lyfts fram som centrala delar som ska belysas i undervisningen. Även om det är litteraturen som tydligt lyfts fram som det mest centrala för undervisningen så står det att eleverna även ska få kunskap om författarna.

2.1.2. Styrdokument för svenska i gymnasiet

Skolverket klargör att syftet för svenskämnet i fråga om skönlitteratur på gymnasiet är att:

Eleverna ska ges möjlighet att i skönlitteraturen se såväl det särskiljande som det allmänmännliga i tid och rum. Undervisningen ska också leda till att eleverna utvecklar förmåga att använda skönlitteratur och andra typer av texter samt film och andra medier som källa till självinsikt och förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar. Den ska utmana eleverna till nya tankesätt och öppna för nya perspektiv⁸

Kring övergripande mål säger Skolverket att eleverna ska ges förutsättningar att utveckla:

Kunskaper om centrala svenska och internationella skönlitterära verk och författarskap samt förmåga att sätta in dessa i ett sammanhang. [...] Förmåga att läsa, arbeta med och reflektera över skönlitteratur från olika tider och kulturer författade av såväl kvinnor som män samt producera egna texter med utgångspunkt i det lästa.⁹

I kursen Svenska 2 läggs ett större fokus på skönlitteratur och författare där eleven ska få kunskap om:

Svenska och internationella författarskap, såväl kvinnliga som manliga, och skönlitterära verk, vilket även inkluderar teater samt film och andra medier, från olika tider och epoker. [...] Relationen mellan skönlitteratur och samhällsutveckling, dvs. hur skönlitteraturen har formats av förhållanden och idéströmningar i samhället och hur den har påverkat samhällsutvecklingen. [...] Skönlitterära verkens medel. Centrala litteraturvetenskapliga begrepp och deras användning. [...]

⁷ Skolverket, <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/svenska> 2015-12-04.

⁸ Skolverket, <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sve?tos=gy&subjectCode=sve> 2015-11-23.

⁹ Skolverket, <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sve?tos=gy&subjectCode=sve> 2015-11-23.

Språkförhållanden i Sverige och övriga Norden, till exempel språklagstiftning, minoritetsspråk och dialekter.¹⁰

Enligt målen ska eleven fördjupa sina kunskaper i litteratur från olika epoker, och litteraturen ska tydligt kunna kopplas till idéströmmar och samhällsutveckling. Skönlitteraturen ska bl.a. användas för att eleverna ska kunna nå förståelse för andra människors livserfarenheter och villkor. I målen framgår tydligt att skönlitterära verk bl.a. innefattar också teater och film, vilket är passande i fallet Moberg eftersom hans verk har filmatiserats i stor utsträckning. Kopplat till skönlitteratur ska eleverna även producera egna texter med utgångspunkt i det lästa, vilket också är ett sätt att främja elevens språkliga utveckling.

2.2 Vem var Vilhelm Moberg?

Författaren Vilhelm Moberg föddes 20 augusti 1898 i ett soldattorp i Moshultamåla, Algultsboda socken i Kronobergs län (nuvarande Kalmar län). Philip Holmes betonar dock att det vore lämpligare för den historiska kontexten att istället benämna honom som född i Varend, ett av de gamla häraderna som Småland förr var uppdelat i och som motsvarar dagens östra halva av Kronobergs län och västra Kalmar län.¹¹ Det var i dessa djupa småländska skogar som han fick sin inspiration som kom att bygga miljöer, karaktärer och berättelser genom alla de verk han författade.¹² Moberg fick en enkel skolgång och framställs som en relativt bråkig elev, men hans läsning startade tidigt liksom hans samhällsengagemang. Om sina ungdomsår har han berättat mycket och den skildras bl.a. i *Sänkt sedebetyg* (1935) och *Soldat med brutet gevär* (1944). Den enkla skolgång bestod av skolår som endast varade i fyra månader. Istället fick han stor läsvana genom att på olika sätt låna böcker, och bibeln var en av hans främsta källor till läskunskap.¹³

Hans debut som författare kom med *Raskens* (1927) där Moberg hämtat inspiration från sin egen far som indelt soldat i Småland. Från hans produktiva 1930-tal kan bl.a. nämnas romaner som *Mans kvinna* (1933) och *Giv oss jorden* (1939).¹⁴

¹⁰ Skolverket, <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sve?tos=gy&subjectCode=sve> 2015-11-23

¹¹ <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/v%C3%A4rend> 2015-12-02.

¹² Holmes Philip, *Vilhelm Moberg*. (2001) s. 11.

¹³ Holmes (2001) s. 14ff.

¹⁴ Nettervik Ingrid, *Vilhelm Mobergs verk – personer och citat*. (2013) s.11.

Vilhelm Moberg gjorde sig även känd som samhällsdebattör, inte minst under andra världskriget då han aktivt skrev högljudda protester mot övergreppen som både Stalin och Hitler utförde på Sveriges grannländer. Han opponerade sig även mot Sveriges regering som han ansåg begick brott mot tryck- och yttrandefrihet när Utrikesdepartementet ville hejda publicering av s.k. ”politiskt farliga nyheter”. Moberg övervakade även en rad rättsskandaler och tog aktivt ställning kring dessa.¹⁵

Hans största litterära framgång blev den fyra delar långa Utvandrarserien om Karl Oskar och Kristina som utvandrade från Mobergs Småland till Minnesota i USA, och flera släktingar i Mobergs egen närhet hade utvandrat och därför låg ämnet honom personligen nära. Han kom att göra omfattande efterforskning inför skrivandet, bl.a. genom insamling av brev som skickats mellan utvandrare och deras släktingar i Sverige. Det var nu genom utvandrarböckerna som Moberg gjorde sig känd utomlands vilket bl.a. berodde på att ämnet berörde långt fler länder än bara Sverige. Berättelsen om Karl Oskar har gett flera avtryck, däribland utvandrarmonumentet och torpet Korpamoen som figurerade i filmatiseringen, vilka är exempel på avtryck som Moberg gjort i Småland med omnejd.¹⁶

Philip Holmes diskuterar Moberg som författare och arvet efter honom i främst Småland. Nästintill allt Moberg skrev utspelade sig i det gamla Varend under olika epoker och oftast är det den enkla människan som skildras. Holmes menar att Moberg genom sitt författarskap har gjort Varend till en självständig värld i litteraturen, och Varend kan då blir som ”ett mikrokosmos för Sverige och nästan hela världen befolkat av oförglömliga och samtidigt allmängiltiga figurer”.¹⁷ Genom Mobergs olika romaner i det småländska Varend skildras olika epoker och därmed en utveckling av denna region. I många av hans romaner finns en strävan efter frihet, t.ex. Karl Oskars strävan efter friheten i USA (det är den berättelsen som förekommer idag när paralleller dras mellan den dåtida utvandringen och dagens flyktingströmmar). Även i många av de artiklar Moberg skrev och debatter han deltog i fanns detta tema med. Holmes lyfter även fram Moberg som en framstående kvinnskildrare, däribland ska nämnas starka kvinnor som t.ex. Ulrika i Utvandrarserien och Ida i *Raskens*.¹⁸ Moberg skrev ofta med vissa dialektala inslag av småländska, inte minst i Utvandrarserien, vilket bidrog till en kunskapsspridning av småländskan.¹⁹

¹⁵ Furuland Lars, *Vilhelm Moberg i offentligheten*. (2009) s.21f.

¹⁶ Holmes (2001) s.144.

¹⁷ Holmes (2001) s. 231.

¹⁸ Holmes (2001) s. 231f.

¹⁹ Holmes (2001) s. 234ff.

Ett av Mobergs sista verk var *Din stund på jorden* där han med djup ser tillbaka på livet, och hans egna livserfarenheter finns med i berättelsen när han skildrar sitt alter ego Albert Carlson. Moberg fick allt svårare att skriva och hans skrivblockering ledde till slut att han dränkte sig den 8 augusti 1973 intill sitt hem utanför Stockholm.²⁰

2.3 Tidigare forskning

Kring tidigare forskning finns främst fyra uppsatser som är relevanta. De fokuserar på helt olika aspekter men de har alla beröringspunkter med denna uppsats.

2.3.1 Klassisk litteratur i undervisningen

Hannele Lyckegård belyser i sin uppsats *Hur kan man arbeta med klassiker i grundskolans senare år? Observationer av en lärares arbete med Strindberg och Lagerlöf i årskurs 9* undervisningen på högstadiet kring två framstående författare. Lyckegård utför en didaktisk forskning i sin uppsats och utgångspunkten är att elever idag läser allt mindre och allt färre litterära klassiker och därför har hon valt två av Sveriges främsta författare som utgångspunkt, August Strindberg och Selma Lagerlöf. Lyckegård har i grunden ett intresse för hur svensk litteratur som kulturarv tas till vara i dagens undervisning och presenterar först vilka författarna var och vilka deras främsta verk är. Uppsatsen tillämpar två olika metoder: Observation och intervju. Observationerna utfördes under nio veckor i två olika högstadielklasser. När dessa veckor var över blev läraren intervjuad, och intervjumetoden är gemensam med metoden i denna uppsats.²¹

I sitt resultat berättar de intervjuade lärarna att de försöker välja litteratur som eleverna kan relatera till eftersom detta får dem att bli mer motiverade att läsa. Lärarna väljer kortare noveller som läraren läser högt ur och sedan diskuteras det lästa samtidigt som eleverna får berättade om de kan relatera till något från texten. Det lästa kan t.ex. handla om temat utanförskap och då får eleverna reflektera över ämnet. Lärarna anser det viktigt att eleverna får ta del av gamla klassiker så dessa inte glöms bort. Att ta upp centrala teman från böckerna (t.ex. kärlek, orättvisa, ondska) är ett sätt att få eleverna intresserade, och att eleverna sedan får relatera och koppla det till sin egen verklighet. När frågan ställs hur de rent konkret arbetar med detta anger lärarna flera olika undervisningsmetoder där bl.a. högläsning, eget skrivande och dramatisering nämns som ofta förekommande på lektionerna.²²

²⁰ Holmes (2001) s. 236.

²¹ Lyckegård Hannele, *Hur kan man arbeta med klassiker i grundskolans senare år? Observationer av en lärares arbete med Strindberg och Lagerlöf i årskurs 9.* (2011) s. 2f.

²² Lyckegård (2011) s. 2f.

2.3.2 Litteraturpedagogik i praktiken

I sin studie *Litteraturpedagogik, läsning och etnicitet – En undersökning av två klasser med olika förutsättningar* granskar Magnus Eriksson hur litteraturpedagogiken i klassrummet påverkar elevernas attityd till skönlitterär läsning och om det finns skillnader mellan elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund. För studien har två mellanstadieklasser från två olika skolor stått i fokus. Studien omfattade både enkät, intervju och observation. Genom sitt resultat når Eriksson slutsatsen att elever med svenska som modersmål har en mer positiv inställning till läsning än elever med annat modersmål.²³ I resultatet framgår också att elever i de klassrum med mest utvecklad litteraturpedagogik också är de elever som är mest positiva till skönlitterär läsning. Eriksson framhåller dock att det inte enbart är litteraturpedagogiken som spelar roll för läsmotivationen utan att det även finns andra aspekter som har betydelse.²⁴ I sitt resultat ser Eriksson även att eleverna som sällan besöker biblioteket, läser hemma eller blir lästa för av sina föräldrar också är de elever med minst intresse för skönlitteratur och läsning. De elever som istället besöker biblioteket och ofta läser hemma har en mer positiv inställning till skönlitterär läsning. Eriksson kan också se att eleverna med större s.k. ”läsglädje” har mer valfrihet i skolan när en bok ska läsas eftersom de kan välja en bok som intresserar dem, till skillnad från den klass där läsglädjen var lägre och eleverna i mindre omfattning själva fick välja sin bok.²⁵ Eriksson finner i sin studie att elever motiveras mer till att läsa om de i större utsträckning själva får välja vad de ska läsa. Det märks också i intervjuer med eleverna att elever med större läsglädje kan namnge favoritförfattare, vilket elever med mindre läsglädje inte kan. Eleverna med mer läsglädje betonar tydligt att de är positiva till den valfrihet eleverna får när en ny bok ska väljas. När sedan intervjuerna med läraren redovisas i Erikssons studie framgår det att lärarna lägger nivån olika högt i sin undervisning beroende på hur stor läsglädjen är i klassen.²⁶

2.3.3 Utomhuspedagogik i Mobergs fotspår

Rebecca Khoshaba har utfört studien *Mobergvandringen: Högstadielävers upplevelser av utomhuspedagogik*. Hon skriver om utomhuspedagogik och använder besök i Vilhelm Moberg hembygd som utgångspunkt, den s.k. Mobergvandringen (eftersom

²³ Eriksson Magnus, *Litteraturpedagogik, läsning och etnicitet*. (2006) s. 3.

²⁴ Eriksson (2006) s. 20.

²⁵ Eriksson (2006) s. 21.

²⁶ Eriksson (2006) s. 32.

informanterna i min studie använde begreppet Mobergresan så kommer det begreppet tillämpas istället). Khoshaba fick sin idé av en skolresa hon gjorde i högstadiet där skolresan gick just till Mobergbygden och syftet med hennes uppsats blev därför att se vad högstadieelever tycker om utomhuspedagogik. Mobergvandringen används som ett konkret exempel på denna form av levandegjord pedagogik. Enligt frågeställningarna vill Khoshaba ta reda på vad högstadieeleverna tycker om utomhuspedagogik, vad de har för skäl till sina ställningstaganden och vad de tycker om Mobergvandringen som utomhuspedagogik.²⁷

I sin teoridel fokuserar Khoshaba på vad de framstående pedagogerna John Dewey, Lev Vygotskij och Jean Piaget skriver om utomhuspedagogik och radar bl.a. upp de olika samspelen mellan elever och lärare, elev och elev och vidare om skolans förhållande till samhället. I Khoshabas metod framgår att forskningen utförts med hjälp av enkäter som delats ut till totalt 45 elever fördelat på tre olika klasser vid två olika skolor.²⁸ I resultatet får Khoshaba fram att eleverna är övervägande positiva till utomhuspedagogik, i synnerhet till Mobergvandringen. Majoriteten av eleverna är positiva till att få lämna klassrummet och uppleva undervisning på andra arenor. 10 elever tyckte dock att Mobergvandring inte var en givande form av utomhuspedagogik. En majoritet bestående av 35 elever tycker att utomhuspedagogik fungerar inom alla ämnen och 30 elever tycker att det är för lite utomhuspedagogik i skolan. Khoshaba drar slutsatsen att skolor borde ha fler varierade metoder och miljöer för lärande och undervisning.²⁹

2.3.4 Författare och lokal identitet

Karin Wernersson skriver i sin kandidatuppsats *Berättelsens betydelse för en plats symbolvärde och turism: Gustaf Fröding och Selma Lagerlöf som en del av Värmlands identitet* om hur äldre värmländsk litteratur används som resurs inom turismen i Värmland. Syftet är att undersöka hur den äldre litteraturen används som kulturarv i det sammanhanget och vilket symbolvärde och vilken identitet för Värmland som Gustaf Fröding och Selma Lagerlöf kan ha lämnat efter sig. I sin sammanfattning framhåller Wernersson att identitetsfrågan är central i forskningen och vilket eftermäle Fröding och Lagerlöf gett. Frågeställningarna i Wernerssons uppsats fokuserar på hur författarna och deras litteratur praktiseras idag och vilken betydelse det har.³⁰ Wernersson använder

²⁷ Khoshaba Rebecca, *Mobergvandringen – Högstadieelevers upplevelser av utomhuspedagogik*. (2014) s. 1.

²⁸ Khoshaba (2014) s. 9f.

²⁹ Khoshaba (2014) s. 45f.

³⁰ Wernersson Karin, *Berättelsens betydelse för en plats symbolvärde och turism – Gustaf Fröding och Selma Lagerlöf som en del av Värmlands identitet*. (2008) s. 1.

intervju som forskningsmetod och de utvalda informanterna representerar bl.a. Länsstyrelsen i Värmland, Region Värmland, Alsters herrgård och Mårbacka (de två sistnämnda företagen är Frödings respektive Lagerlöfs barndomshem som nu fungerar som besöksmål).³¹

I sitt resultat får Wernersson genom intervjuerna fram att Fröding och Lagerlöf och deras litteratur är en tydlig resurs när värmländsk identitet blir belyst, och inte minst kan identitet kopplas till deras användning av dialekt i sina verk (att inkludera dialekt i sin litteratur har författarna även gemensamt med Vilhelm Moberg, vilket är aktuellt för en senare diskussion). Wernersson betonar redan i bakgrundskapitlet det avtryck som Fröding och Lagerlöf gjort i hembygden främst eftersom Värmland ofta fått stå som miljö i deras verk. På både Alsters herrgård och Mårbacka hålls evenemang till författarnas minne och besökare får bl.a. ta del av guidade visningar och lära sig mer om både författarna och platsen de verkade på och skrev om. En av de som intervjuas i studien framhåller att kulturverksamheter likt denna står inför en utmaning i en tid av globalisering och kommersialism. Kulturverksamheter har nu samtidigt en ännu viktigare roll att fylla i fråga om bevarande av kulturminnet.³²

3 Teoretiska utgångspunkter

I denna uppsats läggs ett tydligt fokus på litteraturens användande i undervisningen och därför används litteraturpedagogik som utgångspunkt. Nedan följer en redogörelse för olika författares definition av begreppet litteraturpedagogik och dess innehåll.

I korta drag handlar litteraturpedagogik enligt litteraturforskaren Per-Olof Köhler om några centrala aspekter: ”Vikten av att läraren själv läser och är engagerad i litteratur, betydelsen av samtal om det lästa, samt värdet av högläsning”.³³ Detta gäller oavsett elevernas ålder. Han framhåller också att litteraturpedagogik handlar om att ge eleverna förståelse om djupet i litteraturläsning, att läsning inte bara ska ses som underhållning för stunden. Istället kan en avhandlad bok ge läsaren funderingar och intryck inför framtida läsning.³⁴ Vidare kan sägas att ett litteraturpedagogiskt övervägande innehåller värderingar och förhållningssätt till både eleven, litteraturen och värderingskriterier för litteraturen.³⁵

³¹ Wernersson (2008) s. 5f.

³² Wernersson (2008) s. 1.

³³ Köhler Per-Olof, *Litteraturpedagogik*. (1983) s. 1.

³⁴ Köhler (1983) s. 1.

³⁵ Skardhamar Anne-Kari, *Litteraturundervisning i grundskolan*. (1994) s. 17.

Ett av de mest centrala syftena med litteraturpedagogik är enligt svenskläraren Birgitta Nilsson att läraren ska handleda eleverna i att tränga in i det lästa och uppmuntra eleverna till eftertanke och reflektioner över det lästa. Lärarens roll är också att hjälpa eleverna att finna bokens budskap och kärna. Som lärare är det därför viktigt att man satt sig in i boken väl och ställt sig frågan ”Vad kan eleverna få ut av den här boken?”.³⁶ Utifrån denna frågeställning kan alltså undervisningen planeras så att den ger eleverna kunskap och väcker intresse för den aktuella boken och förhoppningsvis för läsning i stort. Ulla Lundqvist, som publicerat flera skrifter kring ämnet litteratur i undervisningen, delar Birgitta Nilssons åsikt om att läraren måste vara väl inläst i verket för att kunna bedriva en framgångrik litteraturundervisning. Vidare menar Lundqvist också att litteraturpedagogik är något som måste börja tidigt i barnens skolgång, att de redan då får vanan att i smågrupper diskutera en och samma bok som alla elever läst. Framför allt, hävdar Lundqvist, är högläsning ett av de bästa sätten att arbeta med litteratur och det lämpar sig särskilt bra vid introduktionen av ett verk för att elevernas intresse ska väckas.³⁷

Birgitta Svensson har på uppdrag av Myndigheten för skolutveckling tagit fram ett stödmaterial för lärares arbete med elevers läsförmåga där teoretiska utgångspunkter avhandlas kring läsundervisning. I denna skrift inleder Svensson med att ta upp en av litteraturundervisningens stora problem just nu: att intresset för läsning har minskat drastiskt hos den senaste generationens ungdomar, främst bland pojkar. Det är en utmaning som dagens svensklärare måste förhålla sig till i litteraturpedagogiken.³⁸ Likaså har litteraturpedagogikens perspektiv förändrats över tid, bl.a. eftersom de nationella styrdokumenterna ändrats i omgångar. Litteraturpedagogiken har gått från att tidigare kretsat mest kring författarna till att nu också kretsar kring läsaren och dennes möte med texten. Detta beskrivs som en dynamisk process där läsaren bär med sig sina erfarenheter och kunskaper in i själva läsakten, vilket medför att all läsning ska ses som en unik företeelse.³⁹

I samma publikation tar Birgitta Svensson upp Judith A. Langers fyra centrala utvecklingsfaser, som elever går igenom under läsning i litteraturundervisningen, och som lärare bör förhålla sig till. Dessa faser baseras på föreställningsvärldar vilket är ”den värld av förståelse som en person besitter vid en given tidpunkt”.⁴⁰ Den första fasen är

³⁶ Nilsson Birgitta, *En bok och en klass*. (1983) s. 37.

³⁷ Lundqvist Ulla, *Att undervisa om skönlitterär prosa*. (1983) s. 11f.

³⁸ Svensson (2008) s. 11.

³⁹ Svensson (2008) s. 13.

⁴⁰ Svensson (2008) s. 15.

orienteringsfasen som innebär att eleven tar sig an texten och försöker förstå texten i stort samt fånga miljöer, personer och handling. I denna fas når eleven främst en breddad kunskap snarare än en fördjupad kunskap kring texten. Först i den andra fasen, *förståelsefasen*, har eleven genom djupare läsning byggt upp en föreställningsvärld och blivit engagerad i berättelsen vilket gör att eleven kan formulera frågor som berör textens tematik, handling eller berättelsens karaktärer. När eleven sedan når *återkopplingsfasen* börjar kopplingar göras mellan textvärlden och den egna världen. Eleven kan alltså börja relatera sin föreställningsvärld från texten och dess berättelser till sitt egna liv, och detta är enligt Langer en av de främsta orsakerna till att vi läser skönlitteratur. Läsningen hjälper oss att "sort out our own lives". I denna fas upptäcker eleven litteraturens förmåga "att berika oss med kunskap som kan medföra att vi omvärderar åsikter, ser problem utifrån andra perspektiv eller får bättre förståelse för våra medmänniskor".⁴¹ Den fjärde fasen är en *överblicksfas* där eleven kan ta ett steg tillbaka, överblicka texten och det lästa och se textens delar i form av bl.a. personskildring, miljöbeskrivning och berättarperspektiv. Nu har eleven fått djupkunskap kring texten och kan analysera med en kritikers ögon. När eleven nått hit ska undervisningen ha uppnått ett av de främsta målen i Langers teori: Att elevernas litterära upplevelser från läsningen tydligt kan kopplas ihop med deras vardagliga liv och tankar.⁴²

Lars Wolf, docent i litteraturvetenskap, hävdar att det inom litteraturundervisning finns tre centrala aspekter att ta hänsyn till: Den *pragmatiska*, den *traditionalistiska* och den *emancipatoriska*. Den pragmatiska aspekten handlar om att den skönlitterära läsningen ska utföras för nyttans skull (t.ex. nyttan med att läsförståelsen och språkutvecklingen blir bättre i och med läsning.) Den traditionalistiska aspekten innebär att skönlitterär läsning är viktig eftersom eleverna då får möta det litterära kulturarvet. Den tredje aspekten, den emancipatoriska, fokuserar på att läsning ska leda till kunskap och förståelse av sig själv och det samhälle man lever i. Wolf betonar att läraren inte ska välja en av dessa aspekter och konsekvent arbeta med enbart den, utan istället ska en balans hittas mellan dessa tre aspekter där ingen aspekt får en huvudroll. Dessa tre aspekter ska enligt Wolf finnas med i undervisningen och tillsammans ger de en sammanvägd kunskap och förståelse hos eleverna.⁴³

Sammanfattningsvis handlar litteraturpedagogik om lärarens och elevernas gemensamma möte med texten där man genom olika pedagogiska metoder tillsammans

⁴¹ Svensson (2008) s. 16.

⁴² Svensson (2008) s. 16.

⁴³ Wolf Lars, *Läsaren som textskapare*.(2002) s. 132.

bearbetar text och författare i undervisningen. Ovan har några författare presenterats med deras syn på vad litteraturpedagogik mer ingående innebär. Det framgår tydligt att en engagerad och påläst lärare krävs för att litteraturundervisningen ska ge eleverna kunskap och intresse för texten. Detta ska ställas mot den utmaning som bl.a. Birgitta Svensson tar upp när allt fler tonåringar börjat tappa intresse för läsning, i synnerhet den klassiska litteraturen, vilket ställer kvar på att litteraturpedagogiken måste förhålla sig till nya utmaningar.

4 Metod och data

4.1 Metod

I denna studie tillämpas en semistrukturerad intervjuundersökning vilket innebär att samtalet baseras på bestämda ämnen som forskaren valt ut i förväg, men att det samtidigt finns en möjlighet för forskaren att ställa följdfrågor (se bilaga A för intervjufrågor).⁴⁴ I denna studie intervjuas sju lärare från totalt fyra skolor. De utvalda skolorna består av två högstadieskolor och två gymnasieskolor. Eftersom flera lärare och skolor ska jämföras tillämpas här en komparativ studie. Thomas Denk menar att det är genom jämförelse som vår förståelse utvecklas, eftersom objekten i omgivningen uppfattas först när vi ser kontrasterna. Vi ser då mönster och relationer som blir verktyg för att kunna dra slutsatser.⁴⁵ Grunden för denna forskning utgår från en kvalitativ metod. Göran Ahrne beskriver kvalitativ metod som ”mjuk-data” och för en uppsats kan det konkret ta sig i uttryck kring känslor, upplevelser, tankar, intentioner, beslutsfattande eller hur makt opererar.⁴⁶ Den kvalitativa metoden blir relevant för denna uppsats eftersom tankar, idéer och åsikter kring undervisning är centrala i intervjuerna.

Esaiasson anser att en personlig intervju bör pågå mellan 30-90 minuter för att koncentrationen i samtalet ska vara god.⁴⁷ Esaiasson ger exempel på en intervjuguide och framhäver att både innehåll och form är att tänka på när intervjufrågorna ska formuleras. Innehållsfrågan innebär att frågorna ska vara noga förankrade i forskningens frågeställningar. Formfrågans fokus ligger på att intervjusituationen ska kännas levande och att informanten ska känna sig motiverad att delge utförliga svar. Esaiasson ger som exempel att intervjun kan inledas med enklare frågor, s.k. ”uppvärmningsfrågor”, för att sedan gå vidare med mer omfattande frågor.⁴⁸ I intervjufrågorna som hör denna forskning till har jag försökt förhålla mig till Esaiassons råd och har låtit en öppen fråga, som

⁴⁴ Dalen Monca, *Intervju som metod*. (2015) s.34.

⁴⁵ Denk Thomas, *Komparativ metod*. (2002) s. 114.

⁴⁶ Ahrne Göran, *Handbok i kvalitativa metoder*. (2015) s. 11f.

⁴⁷ Esaiasson Peter, *Metodpraktikan*. (2012) s.234.

⁴⁸ Esaiasson (2012) s.264.

inbjuder till ett långt och utförligt svar, få inleda intervjun. På så sätt vill jag få igång ett levande samtal som kan bestå under hela intervjun. Varje intervju är ämnad att pågå i 30-90 minuter, men beroende på informanternas svar varierar intervjuns längd. Följdfrågor som ställs till informanterna ska ha tydlig koppling till ämnet i fråga om undervisning och innehåll.

4.2 Informanter

Till en början skulle denna studie innefatta åtta informanter men en lärare uteblev när kontakten togs. P.g.a. lärarnas arbete inför julen var det svårt att finna någon annan lärare att ersätta den åttonde läraren. Detta medför att denna studie omfattar sju lärare och att en skola representeras enbart av en lärare till skillnad från de övriga tre skolorna som är representerade av två lärare vardera. Av forskningsetiska skäl nämns inte skolorna vid namn i denna uppsats, vilket även gäller informanterna som benämns på följande sätt: Lärare A1, B1 och B2 (högstadielärare) och C1, C2, D1 och D2 (gymnasielärare). Av forskningsetiska skäl hålls intervjumaterialet i min ägo och sprids inte till någon obehörig part, även om det i denna forskning inte behandlas någon direkt känslig information. En annan forskningsetisk aspekt som bör nämnas är den då en icke levande person står i forskningens centrum. Vilhelm Mobergs namn ska enligt forskningsetik behandlas med respekt i studien eftersom personen ifråga inte kan tala för sin sak.⁴⁹

4.3 Urval och avgränsning

Studien avgränsar sig till att beröra endast en författare, Vilhelm Moberg. Eftersom Moberg skrev mycket om smålänningar, om Småland och verkade mycket i Småland föll det sig naturligt att granska hans litteratur i just ”småländsk svenskundervisning.” Mobergs verk utspelar sig i synnerhet inom det gamla geografiska området Varend, och de valda skolorna för studien ligger inom det gamla Varends gränser eftersom området utifrån Mobergs litteratur kan betraktas som ett ”Mobergland”.

I denna studie valdes åtta lärare ut på fyra skolor fördelade på lika många kommuner. Antalet lärare är valda efter råd från bl.a. Martyn Denscombe som hävdar att en fokusgrupp för intervju bör bestå av mellan sex till nio personer för att antalet synpunkter och erfarenheter ska vara tillräckliga.⁵⁰ Antalet skolor och lärare har valts ut med målet att nå en högre validitet där lärarna representerar skolor från olika håll i ”Mobergland”,

⁴⁹ Öberg Peter, *Livshistorieintervjuer*. (2012) s. 65.

⁵⁰ Descombe Martyn, *Forskningshandboken*. (2009) s. 241.

och för studien har två lärare per skola valts ut för att stärka tillförlitligheten i det som presenteras om varje skolas undervisning.

Frågan om reliabilitet bör diskuteras, alltså frågan om tillförlitlighet i det urval som gjorts för datainsamling. De lärare som valts ut är i huvudsak valda genom att rektorn lämnade ut lärarnas namn och kontaktuppgifter. Utifrån de lärare som valts och de frågor som ställts är en högre reliabilitet uppnådd. För att en intervju ska utföras likt min krävs också viss förkunskap kring Vilhelm Mobergs verk och författarskap.

4.4 Metodkritik

Ett generellt problem med intervju som metod för datainsamling är att forskaren når en mindre andel informanter jämfört med enkätundersökningar som uppnår en större spridning.⁵¹ Esaiasson betonar att en personlig intervju kan innefatta många frågor, till skillnad från datainsamling genom enkäter, men instämmer i att det vid personlig intervju är relativt få personer som hinner utfrågas.⁵² Eftersom sju lärare intervjuats i denna studie blir andelen tillfrågade relativt begränsad jämfört med om en enkätundersökning istället hade tillämpats. I det fallet hade fler lärare på fler skolor kunnat tillfrågas och fler aspekter hade kunnat räknas in till denna studie, och detta är intervjumetodens nackdel och begränsning. Samtidigt ska intervjumetodens styrka framhållas att svarsfrekvensen är mycket högre vid intervju än vid enkäter. Jan-Axel Kylén framhäver att en fördel med intervjuundersökningar är att man kan få svar från en betydligt större andel av de utfrågade (minst 90 % av de som uppsöks personligen ger svar). Bortfallet då blir betydligt mindre jämfört med en enkätundersökning där andelen svarare är 50-60 %. Detta motiverar valet av intervju istället för att sända ut enkäter där endast hälften svarar, om man får tro Kyléns siffror. Kylén framhäver ytterligare en fördel med intervjuundersökning: att forskaren kan ställa följdfrågor samt utveckla sin fråga om den frågade inte förstår formuleringen, därav valet av en semistrukturerad intervjumetod vilket möjliggör följdfrågor.⁵³

Esaiasson problematiserar intervjumetoden ytterligare när han pekar på att forskaren både medvetet och omedvetet kan påverka informanten under intervjun och därmed styra svaren vilket kan betraktas vara mot god forskningssed. Omedveten påverkan kan uppstå genom att forskaren uppträder med vissa tydliga reaktioner (t.ex. miner eller gester) när svararen yttrar sig. Detta är ytterligare en av baksidorna med personlig intervju att förhålla

⁵¹ Kylén Jan-Axel, *Att få svar*. (2004) s. 9f.

⁵² Esaiasson (2012) s. 234.

⁵³ Kylén (2004) s.9f.

sig till.⁵⁴ Inte minst genom följdfrågorna som forskaren ställer ser jag en risk i att frågeställaren kan styra informanten. I detta fall har följdfrågor endast inneburit uppmaningar till informanten att utveckla ett svar och specificera sig.

Göran Ahrne betonar att intervjumetodens svaghet också ligger i själva intervjusituationen eftersom intervjun är ett resultat av ett samtal som äger rum vid en viss tidpunkt och plats, och där det informanten anger (antingen avsiktligt eller oavsiktligt) kan ha andra syften än vad forskaren föreställt sig.⁵⁵

5 Resultat

I detta kapitel presenteras intervjusvaren med de sju intervjuade lärarna, varje lärare för sig. Först presenteras svaren från de tre högstadielärarna (lärare A1, B1 och B2) och därefter svaren från de fyra gymnasielärarna (C1, C2, D1 och D2). Svaren på intervjufrågorna följer i en löpande text och resultatet presenteras i den ordningen frågorna ställdes. Intervjufrågorna återfinns i bilaga A.

5.1 Lärare A1

Lärare A1 använder inte Moberg i sin undervisning just nu utan han förekommer mest i årskurs 9. Där framställs Moberg som en av de stora svenska författarna under temat arbetarförfattarna bland t.ex. Eyvind Johnson och Harry Martinson. Då lyfter man fram Mobergs enkla bakgrund och anekdoten att han övade sin läskunskap på de tidningar som fungerade som tapeter i det enkla soldattorp han bodde i. När Moberg förekommer i undervisningen tas *Utvandrarserien* och *Raskens* upp. A1 uttrycker sin egen uppskattning för *Utvandrarserien* och betonar att många elever på skolan kan känna igen sig i berättelsen eftersom många förfäder utvandrade från dessa trakter. *Utvandrarserien* går också att koppla till den föränderliga värld som råder med flyktingkrisen idag som ett tydligt exempel och därför kan *Utvandrarserien* vara aktuell. Dessutom visas musikalen *Kristina från Duvemåla* just nu i Stockholm vilket också bidrar till att *Utvandrarserien* är dagsaktuell. A1 belyser även Moberg som en skildrare av den vanliga människan och dennes utsatthet och A1 anser att Mobergs framställning av människan och hennes drivkraft borde lyftas fram mer i undervisningen.

På skolan hade de nyligen ett tema om flyktingsituationen och då togs Moberg och hans böcker upp. Eleverna fick då se tv-avsnitt från *Raskens* och de läste högt från

⁵⁴ Esaiasson (2012) s. 264.

⁵⁵ Ahrne (2011) s. 57.

Utvandrarna. Vissa elever har haft svårt att läsa språket i Mobergs böcker men A1 lyfter samtidigt fram att eleverna uppskattat de dialektala delarna i hans verk. Detta väckte nämligen intresse hos eleverna och dialektala ord och fraser har inte varit något större problem att förstå. Enligt A1 beror detta på att de flesta eleverna är smålänningar. A1 berättar att det nyligen kommit ut en lättläst version av *Utvandrarna* som med fördel kan ges till elever som har svårt att förstå originalet.

A1 upplever att Moberg var mer central i undervisningen förr, och då anordnades ett större arbete där eleverna fick besöka Utvandrarnas hus och resa till Ljuder socken där Karl Oskar och Kristina bodde. A1 tycker att Moberg är en betydelsefull författare som inte får tonas ner i undervisningen. Dessutom anser A1 att Moberg hade förekommit lika mycket som nu i undervisningen även om han inte hade varit en småländsk författare eftersom han skrev om viktiga ämnen, som t.ex. utvandringen. Trots att utvandringen är en central historisk händelse har Moberg inte förekommit i ämnesöverskridande arbeten mellan svenska och SO.⁵⁶

5.2 Lärare B1

Lärare B1 berättar att Moberg finns med i ett tema om utvandring som varar i sex till sju veckor på vårterminen med skolans åttondeklassare. Här kopplas Moberg också till undervisningen i SO eftersom Moberg skildrar flera historiska händelser (B1 är även SO-lärare). Dessutom samarbetar lärarna i svenska och SO inom temat Utvandring. Genom detta tema får eleverna i uppgift att läsa halva *Utvandrarna* där berättelsen utspelar sig i Sverige innan Karl Oskar och Kristina emigrerar. Efter att ha läst halva boken ser eleverna Jan Troells filmatisering som är baserad på samma bok och på så vis kan de i filmen följa med i det de nyss har läst.⁵⁷ I undervisningen förekommer andra Mobergverk förutom *Utvandrarna*, bl.a. *Sänkt sedebetyg* och kortfattat några av de dramer som Moberg skrev. Eleverna får även ut ett häfte som handlar om Mobergs liv och leverne. B1 berättar vidare att Moberg i unga år bodde på denna ort och därför tar B1 upp skrifter och artiklar som Moberg skrev under sin tid här som innehåller berättelser från platsen. På så sätt får eleverna en närmare koppling till Moberg, poängterar B1. Den lokala kopplingen till Moberg är central menar B1 som inte tror att Moberg förekommit i undervisning på samma sätt om han inte hade varit en författare från regionen som skrivit så mycket om Småland. Moberg förekommer också i den undervisning som berör arbetarförfattarna

⁵⁶ Intervju med lärare D1 2015-12-08.

⁵⁷ <http://www.imdb.com/title/tt0067919/> 2015-12-23.

men B1 uttrycker samtidigt sin önskan att hinna med att skildra bl.a. Strindberg och Fogelström mer men p.g.a tidbrist får andra författare stå tillbaka till förmån för Moberg.

I undervisningen utmålas Moberg även som samhällsdebattör och människoskildrare, särskilt hans politiska strider kring andra världskriget men också debatten mot statsminister Olof Palme 1971 som eleverna får ta del av. B1 påstår att eleverna hade kunnat få ta mer del av Moberg som samhällsdebattör men att de är för unga för att ha den politiska bakgrund och kunskap som krävs för att arbeta djupare med detta i undervisningen. Dessutom finns inte tiden till det menar B1.

Under intervjun berättar B1 att elever förr på skolan, senast för cirka fem år sedan, fick åka på en tvådagars cykelutflykt i Mobergberättelsernas miljöer. De fick både besöka Mobergs hembygd i Moshult och Klasatorpet där filmen *Utvandrarna* spelades in och på så sätt skulle eleverna få uppleva utvandrabygderna. P.g.a tid- och resursbrist så arrangeras inte Mobergrundan längre men klasserna får däremot besöka Utvandrarnas hus i Växjö där både Mobergrummet och utvandrarutställningen finns. När temaperioden kring utvandring går mot sitt slut får eleverna en uppgift där de med inspiration från vad de läst om Moberg och utvandringen ska skriva en berättelse utifrån en karaktär (t.ex. en bonde, knekt eller någon annan samhällsgrupp).

B1 tar upp att Mobergs verk kan användas i undervisning också utifrån en språkaspekt. Dels för att Moberg lyfter fram gamla ord (t.ex. sockenstämma, roteknekt, härad m.m.) men också för att böckerna innehåller många dialektala formuleringar som skildrar småländskan.⁵⁸

5.3 Lärare B2

Lärare B2 berättar att Vilhelm Moberg användes senast i ett tema om integrering. Eleverna fick se filmen *Zozo* av Josef Fares som handlar om en libanesisk pojke som växer upp i krigets Libanon och sedan flyr till Sverige, ett totalt främmande land.⁵⁹ Eleverna får sedan läsa halva *Utvandrarna* och se filmen som är baserad på samma bok. Läraren delade därefter ut lösblad med reflektionsfrågor på temat Integrering där eleverna fick jämföra Karl Oskar och Kristinas utvandring med Zozos utvandring. *Utvandrarna* är den enda bok ur Utvandrarserien som B2 uppger sig använda i undervisningen, och samtidigt den enda bok av Moberg som B2 arbetar med i undervisningen. Däremot omnämns kort ett par andra av hans verk. Moberg nämns också när arbetarförfattarna tas

⁵⁸ Intervju med lärare B1 2015-12-09.

⁵⁹ <http://www.imdb.com/title/tt0448267/> 2015-12-21.

upp och då visas en kort film om honom, men det är främst under temat Integrering som Moberg förekommer i undervisningen.

B2 anser det viktigt att ta upp Moberg i undervisningen, och ambitionen finns att återinföra den s.k. Mobergrundan då eleverna fick resa och se hans hembygd. Samtidigt har man börjat diskutera att andra författare borde förekomma mer i undervisningen. B2 anser att det läggs aningen för mycket fokus på Moberg och tror dessutom inte att Moberg hade omnämnts så mycket i undervisningen här om det inte varit för hans lokala ursprung. Genom undervisning som berör Mobergs berättelse om utvandringen lyfts Moberg fram i en historisk kontext. Mobergrundan är ett exempel på sådan undervisning. Han omnämns lite i historia men B2 vill inte påstå att han används direkt ämnesöverskridande.

B2 upplever att Moberg är en svårläst författare för många elever, och anledningen är delvis att hans språk är så detaljrikt. Somliga elever tycker inte att de kommer framåt i boken (*Utvandrarna*) p.g.a. det detaljerade och kompakta språket. Vissa elever tycker dessutom att de dialektala delarna i *Utvandrarna* bidrar till det svårlästa. Eleverna får även läsa högt ur *Utvandrarna* och sedan sitta i diskussionsgrupper och diskutera vad de tyckte om boken. När de nått slutet av temaperioden får de i uppgift att skriva ett reportage där de får sätta sig in i Karl Oskar och Kristinas liv utifrån den kunskap de fått under temaperioden.⁶⁰

5.4 Lärare C1

På skolan där C1 är verksam arbetade man nyligen med temat Utanförskap och då togs Moberg upp med *Utvandrarna* som främsta verk. Eleverna fick läsa delar ur *Utvandrarna*, både genom tyst läsning och lärarens högläsning, och sedan fick eleverna se Jan Troells filmatisering av verket. I temat utanförskap får eleverna ta del av Khaled Hosseinis *Flyga drake* och därefter görs en jämförelse mellan de båda verken utifrån dagens situation med bl.a. flyktingkrisen och tiggare som sitter utanför våra affärer. Andra verk av Moberg som tas upp under temat utanförskap är *De knutna händerna* och *Brudens källa*, men C1 betonar att dessa verk inte ska läsas av eleverna utan endast omnämns i undervisningen. Moberg berörs då inte bland arbetarförfattarna utan fokus ligger på Moberg under temat Utanförskap. Eleverna får ytterligare ta del av Moberg när Vilhelm Mobergsällskapets ordförande Ingrid Nettekvik bjuds in för att tala om Moberg och hans verk och C1 berättar att detta varit ett uppskattat inslag hos eleverna. Eleverna får

⁶⁰ Intervju med lärare B2 2015-12-09.

dessutom besöka Klasatorpet där Troells filmatisering ägde rum. Hela temat om utanförskap avslutas med att eleverna får skriva en utredande text där de får knyta ihop de kunskaper de fått genom läsning, föredrag och studiebesök. Flera elever har i sina texter tagit upp aspekten att Karl Oskar och Kristina är invandrare i det nya landet, liksom vi har invandring till Sverige idag. Andra aspekter som lyfts fram om Moberg under temat Utanförskap är hans samhällsengagemang och de debatter han deltog i. Dock görs inget konkret ämnesöverskridande arbete med t.ex. samhällskunskap där Moberg och hans böcker benämns. C1 anser dock att det vore en bra idé att arbeta mer med andra ämnen kring Moberg för att öka kunskapen och C1 tillägger att elever förr nog visste mer om Moberg än vad eleverna idag gör och därför är det viktigt att lyfta fram honom mer.

C1 poängterar att Mobergs bakgrund i närområdet är en bidragande orsak till varför Moberg måste förekomma i undervisningen på denna skola. C1 tror inte att Moberg hade omnämnts lika omfattande i undervisningen om han inte hade varit ifrån dessa trakter i Småland eftersom den lokala förankring med Moberg har betydelse. Dessutom ligger skolan nära de trakter som Moberg skrev om vilket ofta går att koppla till elevernas egen miljö (C1 nämner bl.a. en bäck som ligger intill skolan som Moberg nämnt i sina verk). Eleverna uppmärksammar ibland både platser de känner igen i Mobergs litteratur och vissa dialektala ord som förekommer i t.ex. *Utvandrarna*. C1 anser att de endast indirekt arbetar med dialekter i Mobergs verk, och arbetet förekommer inte systematiskt utan sker endast under läsningens gång när vissa dialektala ord uppmärksammas. Till elever med annat ursprung har en lättläst version av *Utvandrarna* delats ut, men även elever från trakten har haft svårt att förstå de småländska formuleringarna. C1 anser att språket i Mobergs litteratur är en viktig aspekt som gärna kunde diskuteras mer på lektionerna.⁶¹

5.5 Lärare C2

C2 säger sig arbeta mest med Vilhelm Moberg av alla författare i sin undervisning, och *Raskens* är det verk som omnämns mest av Mobergs litteratur. C2 säger att *Raskens* är den personliga favoriten bland Mobergs verk eftersom den berör många aspekter, däribland den hårt arbetande ynglingen, som eleverna kan identifiera sig med (främst pojkarna i klassen). C2 belyser inte *Utvandrarna* i någon större utsträckning eftersom kollegorna tar upp detta verk. Dessutom upplever C2 att eleverna har lättare att ta till sig *Raskens* eftersom den är tunnare, mindre detaljerad och skriven med ett snabbare

⁶¹ Intervju med lärare C1 2015-12-10.

händelseförop och enklare berättarteknik än *Utvandrarna* vilket uppskattas av eleverna. C2 integrerar inte heller Moberg i något större tema likt vissa kollegor som lyfter fram Moberg i temat Utanförskap, men C2 hävdar att det finns planer på att samtliga program på skolan ska ha en form av "Mobergtema" med start HT 16. C2 berättar att Moberg nu börjat förekomma mer i undervisningen och att detta beror på ett generationsskifte bland lärarna. Tidigare arbetade skolan med utbildningstjänsten Liber Hermotos men när skolan nu lämnat detta finns det större möjligheter att forma undervisningen så mer av Moberg kan belysas. C2 menar att det då finns större möjlighet för lärarna att forma undervisningen och de kan då beröra fler aspekter, däribland Moberg som samhällsdebattör som C2 betonar som en viktig aspekt. På skolan arbetas inte ämnesöverskridande med Moberg men C2 kan tänka sig att arbeta mot historia och samhällsvetenskap bl.a. utifrån Moberg som samhällsdebattör. Ett större tema kring Moberg som C2 kan tänka sig arbeta ämnesöverskridande med är främlingskap. Vidare skulle Mobergs skildring av stad kontra land kunna belysas mer liksom den landsbygdsromantik som förekommer i hans böcker. Dock tror inte C2 att Moberg förekommit så omfattande i undervisningen om han inte varit en författare från närområdet.

När *Raskens* förekommit i undervisningen har det skett genom först filmvisning (visning av avsnitt 1,2,7 och 8 ur tv-serien⁶²) och sedan genom både tyst läsning och högläsning. Då belyser läraren ytterligare Mobergs skildring av den småländska, fattiga och enkla människan. C2 bedömer inte att besök på Klasatorpet är att prioritera utan ser hellre att eleverna får besöka Utvandrarnas hus i Växjö. Dock har skolbesök i Växjö sällan ägt rum. Däremot har skolan utökat samarbetet med Vilhelm Mobergsällskapet som håller föreläsningar för eleverna och det framhäver C2 som en god sak att fortsätta med. Som kuriosita kan tilläggas att eleverna på denna skola får en bok av Moberg när de tar studenten, som en markering från skolan att eleverna ska vara medvetna om denne stora författare som hade sin bakgrund här omkring.

C2 anser att språket i Mobergs böcker är viktigt, att om man studerar Mobergs språk noggrannare får större respekt för det arbete han lade ner på sitt skrivande. Vissa elever tycker att det är svårt att förstå småländskan, och därför används undertext när de tittar på filmen. Däremot har eleverna upplevt att språket i *Raskens* är enklare att förstå än i *Utvandrarna*.⁶³

⁶² <http://www.imdb.com/title/tt0074043/> 2015-12-23.

⁶³ Intervju med lärare C2 2015-12-10.

5.6 Lärare D1

D1 berättade att Vilhelm Moberg förekommer i undervisningen, och lärarens mål var att eleverna (som läser svenska samtliga tre år på gymnasiet) ska ha stött på Vilhelm Moberg någon gång under dessa år. I de fall Moberg tas upp är det i samband med arbetarförfattarna, där bl.a. Harry Martinson och Eyvind Johnson också berörs. Moberg är en av de författarna på temat som tas upp mest, och läraren D1 framhåller Mobergs lokala ursprung som en anledning till detta. D1 säger att Moberg hade tagits upp även om han inte hade varit en författare från närområdet, men Mobergs lokala ursprung gör att D1 säger sig känna ett större ansvar att ta upp Moberg mer.

När läraren D1 tar upp Moberg i undervisningen är det främst *Utvandrarserien* som förekommer. Huvudfokus har då legat på *Utvandrarna*, alltså seriens första bok, snarare än att hela serien tas upp. Ofta har *Utvandrarna* introducerats med hjälp av filmvisning och sedan har utdrag ur *Utvandrarna* presenterats, och kopplat till ämnet har det ibland arrangerats studiebesök. D1 nämner att det var länge sedan Moberg förekom i en hel klassuppsättning, men när eleverna får välja fritt bland litterära klassiker väljer vissa elever ut Moberg. Lärare D1 framhåller att tidsbrist är orsaken till att Mobergs verk inte förekommer i en större utsträckning. Tidsbristen kan enligt D1 också vara en orsak till att Moberg inte tas upp ämnesöverskridande, eftersom D1 menar att Moberg hade fungerat ämnesöverskridande där bl.a. temat utvandringen i historia hade kunnat kopplas till utvandrarserien. D1 framhåller också att Mobergs verk används för att diskutera samhällsfrågor idag, främst den nuvarande flyktingkrisen som kan ställas mot *Utvandrarserien* och att denna skola ligger i en gammal utvandrarbygd. I de fall då andra av Mobergs verk har berörts, främst *Raskens*, har fokus legat på att skildra ett småländskt samhälle vid en viss tidsperiod. D1 poängterar att också detta verk finns filmatiserat och kan användas i undervisningen. En annan aspekt som lyfts fram i undervisningen är språket där dialekten är det främsta som diskuteras, och D1 poängterar att både *Utvandrarserien* och *Raskens* är rika på dialektala dialoger mellan karaktärerna.⁶⁴

5.7 Lärare D2

Lärare D2 tar inte upp Vilhelm Moberg särskilt omfattande i sin undervisning, utan det är endast i kursen Svenska 2 som Vilhelm Moberg introduceras, och då i samband med

⁶⁴ Intervju med A1 den 4 december 2015.

att arbetarförfattarna ska genomarbetas. Dock förekommer det att Moberg behandlas lite ämnesöverskridande då t.ex. Mobergs *Min svenska historia*(1970) tas upp i historia när Nils Dacke behandlas (D2 är även historielärare). I första hand är det dock *Utvandrarna* som betonas mest, men även *Raskens* förekommer och perspektivet fokuserar då på hur en indelt soldat kunde leva på 1800-talet i Småland. Då nämns samtidigt att Vilhelm Moberg själv var son till en indelt soldat och författaren kopplas då ihop närmare med sitt verk. D2 betonar dock att eleverna inte sätts att läsa *Utvandrarna* eller se filmatiseringen, utan istället tas delar från *Berättelser ur min levnad* upp där kapitlet ”Skolan i skogen” är ett exempel på hur Moberg beskriver sin barndom. D2 poängterar tydligt att Vilhelm Moberg är viktig att omnämna i undervisningen, men menar samtidigt att Moberg inte varit så framträdande i undervisningen här om det inte varit för Mobergs lokala ursprung. D2 brukar i sin undervisning bl.a. påtala det lokala minnet av Moberg, t.ex. gator, statyer och platser som är namngivna efter Moberg och hans verk. D2 menar att Moberg inte finns i folkminnet i lika stor utsträckning idag jämfört med Strindberg och liknande framstående författare.

Vilhelm Mobergs språk lyfts fram mycket av lärare D2 som bl.a. betonar att elever har svårare att ta till sig Mobergs språk idag jämfört med förr. D2 anser att elever idag är vana att läsa korta texter och inte de längre texterna som kräver tålmod. Då går det bättre med t.ex. Pär Lagerkvist och Karin Boye som skrev lyrik. Eftersom Moberg inte skrev lyrik utan längre prosa är det ett problem när eleverna ska ta sig an Moberg och det blir då ingen omfattande djupläsning.⁶⁵

6 Diskussion

Nedan besvaras de i avsnitt 1.1 formulerade frågeställningarna genom de i kapitel 5 presenterade intervjuvaren. Frågeställningarna besvaras under de tre rubrikerna var för sig i samma ordning som de presenterades i avsnitt 1.1. Intervjuvaren jämförs, analyseras och tolkas i relation till tidigare forskning och ovan presenterade teorier.

6.1 Undervisningen och Vilhelm Moberg

När de sju intervjuerna sammanställts syns tydliga skillnader och likheter mellan de sju lärarnas undervisning såväl när det gäller form, innehåll, omfattning som syfte. I fråga om hur omfattande Moberg förekommer i undervisningen finns stora olikheter och dessa

⁶⁵ Intervju med A2 den 6 december 2015.

olikheter beror bl.a. på i vilket sammanhang man tar upp Moberg. Majoriteten av lärarna använder Moberg i någon form av tema och därför har det för många lärare varit svårt att säga en exakt tidslängd för i vilken omfattning de berör Moberg eftersom han då är en del av ett större arbete. Däremot har alla lärarna haft en tanke kring om Moberg skulle behöva förekomma mer eller mindre i undervisningen mot hur situationen är nu.

Lärare B1 använder Moberg löpande under temat Utvandring som pågår under sex till sju veckor. Då ska inte bara Moberg avhandlas utan också historiken kring utvandringen, men eftersom eleverna både ska läsa halva *Utvandrarna* samt se filmen så tar Moberg ändå upp en relativt stor del av undervisningen under dessa veckor. På samma skola arbetar B2 som tar upp Moberg under temat Integrering istället. Eleverna får ändå snarlika uppgifter (läsa *Utvandrarna* och se filmen) men ska sedan jämföra Mobergs verk med filmen *Zozo*. Både B1 och B2 nämner dock att andra författare måste fram mer i undervisningen och B2 anser t.o.m. att Moberg hade kunnat tonas ner lite till förmån för andra författare. C1 och A1 anser att Moberg tas upp i tillräcklig utsträckning idag men säger att man kan variera innehållet, t.ex. variera vilka verk som tas upp. D2, C2 och D1 menar alla att de istället vill lyfta fram Moberg mer än vad som görs idag men av olika skäl har det inte kunnat göras. C2 betonar att det beror på den utbildningstjänst som skolan tidigare varit bunden till men att nu finns förutsättningar till att faktiskt ta fram ett helt Mobergtema för eleverna. Både D1 och D2 hade gärna tagit fram Moberg mer men anger att tiden inte räcker till för detta och D2 menar att nationella provet är en anledning till varför läraren inte har tid att fördjupa undervisningen mer. Skälen som anges till varför Moberg borde tas upp mer är bl.a. hans sätt att skildra den dåtida fattige smålänningen, samt Mobergs språk och berättarteknik. C2 hävdar att Moberg är den författare som förekommer mest i undervisningen, och vill alltså därtill lägga ännu mer tid på Moberg. Ett skäl till detta som framkommit är att C2 tjänstgör på en skola i Mobergs hemtrakter och vill därför lyfta fram Moberg extra mycket. C2 tar också upp den intressanta aspekten att generationsväxlingar på skolor kan ha betydelse för undervisningen och i detta fall omfattningen av Moberg.

Samtliga sju lärare betonar med emfas att Mobergs lokala förankring har betydelse för frågan om undervisningens omfattning kring Moberg. Sex av de sju lärarna tror sig ha använt Moberg mindre i undervisningen om han inte hade varit en småländsk författare som skrev om Småland och smålänningarna. Endast A1 tror sig skulle ha tillämpat Moberg i samma omfattning även om han inte var smålänning och skälet var då att Moberg skrev om utvandringen, vilket A1 anser vara ett viktigt ämne att ta upp. Lärarnas

tydliga eftertryck kan jämföras med tidigare forskning av Wernersson som intervjuar personer som arbetar med minnet över författarna Fröding och Lagerlöf.⁶⁶ Dessa hävdade starkt författarnas betydelse för hemtrakterna idag ifråga om t.ex. miljöskildring och lokal identitet. På de platser där författare levtt och verkat finns bevisligen en tydlig vilja bland efterkommande att berätta om författarna och deras verk. B1 menar t.o.m. att om man istället vore lärare i Stockholm hade Strindberg lämpat sig bättre eftersom miljöbeskrivningarna över Stockholm är så tydliga i t.ex. *Röda rummet*. På samma sätt resonerar B1 i fallet Moberg vilket också märks när B1 i sin undervisning tar upp Mobergs tidiga liv och verkan på orten där B1 nu arbetar.

6.2 Undervisningsmetoder och centralt innehåll

När lärarna får frågan vilket verk av Moberg som de berör mest kommer *Utvandrarserien* upp som det mest centrala i alla intervjuerna utom med C2 som framhåller *Raskens* som undervisningens mest centrala verk. Dock är det *Utvandrarna* som förekommer klart tydligast av de fyra delarna i *Utvandrarserien*, men eleverna får inte ta del av vare sig film eller bok som berör resten av berättelsen. Detta beror gissningsvis på tidsbrist, att detta skulle ta för lång tid. Ändå är det värt att fundera över hur många elever som faktiskt får hela eposets berättelse klart för sig hur det gick för Karl Oskar och Kristina när de väl kom till Amerika. Vilka konsekvenser får det för elevernas förståelse om utvandringen när inte hela berättelsen framställs? Möjligen tappar lärarna här en viktig del av läsningens syfte. Det är dock tydligt att alla lärarna har ett av Mobergs verk som ”huvudbok” och som tas upp mer än andra verk han skrivit.

Lärare som anger *Utvandrarserien* som Mobergs främsta alster har i flera fall satt in eposet i ett sammanhang av utvandring, integrering eller utanförskap. Flera lärare i studien har angett att Moberg skildrar den fattige men envise smålänningen på ett tydligt sätt i detta epos, men också att det där finns ett tema som är aktuellt just idag i den rådande flyktingsituationen. Artikeln ur *Smålandsposten*⁶⁷ som presenterades i uppsatsens inledningskapitel visade ett exempel på hur flyktingsituationen idag kan kopplas ihop med den svenska emigrationen och då får Mobergs *Utvandrarserie* figurera i dessa jämförelser. Lärarna D1, C1 och A1 har alla gjort tydliga kopplingar i intervjuerna mellan flyktingsituationen och Mobergs *Utvandrarserie*. B2 nämnde inte flyktingsituationen men tog istället upp temat Integrering där *Utvandrarserien* tas upp kopplat till invandring.

⁶⁶ Wernersson (2008).

⁶⁷ *Smålandsposten*, 2015-10-29.

Detta ger en bild av att Utvandrarserien blivit aktuell på ett nytt sätt. Skälet till att inte alla lärare kopplar Utvandrarserien till dagens flyktingsituation kan bero på att parallellen inte är helt given eftersom situationen för Karl Oskar och Kristina är olik den som flyktingarna idag möter samt att det rör sig om helt olika epoker i vår historia som är mer komplicerade än så att jämföra. Olikheten finns främst i att dagens flyktingar flyr från ett land av krig och mord, och Karl Oskar flydde från ett land i fred men i stor fattigdom bland många invånare. Kritik som kan framföras mot lärarna är att de missar mycket när de, som nämndes i förra stycket, bara låter eleverna se film om och läsa *Utvandrarna*. De missar då berättelsen som Moberg skildrar i de tre övriga böckerna om hur utvandrarna bosatte sig i Amerika och vilka utmaningar de mötte i det nya landet. Det är detta i Utvandrarserien som tydligare hade kunnat jämföras med flyktingarna som kommer till Sverige idag och det kräver att lärarna då inte bara förmedlar *Utvandrarna* utan hela Utvandrarserien. För vissa lärare kan detta bero på att man är för dåligt påläst om Utvandrarserien, eller så beror det också på tidsbrist i undervisningen. Utifrån denna aspekt är det intressant att t.ex. B2 tar upp Mobergs författarskap under temat Integrering, men då bara berör *Utvandrarna* ur bokserien, och inte de övriga verken där Moberg faktiskt beskriver smålänningarnas integrering i USA. I *Utvandrarna* däremot är karaktärerna hela tiden i Sverige. Detta kan bero på att inte alla lärare är så väl pålästa på Mobergs verk och att dylika företeelser därför kan uppstå. Självklart måste lärare vara pålästa och både Lundqvist och Svensson hävdade att detta är ett måste inom litteraturpedagogik (se kapitel 3).

Andra aspekter som är centrala i undervisningen om Moberg och hans litteratur är hans skildringar av människor. A1 nämner att Moberg själv var från ett enkelt hem och att han sedan skrev om den enkla människan. D2 och B1 lyfter också fram i undervisningen att Moberg var en skildrare av den fattige människan. Dock finns det betydligt fler författare som varit kända människoskildrare och därför bör Moberg inte ses som den främste utan snarare som en av många duktiga författare på området. Kopplat till detta har flera lärare, D1, C1, D1 och C2, valt att i sin undervisning lyfta fram Moberg som samhällsdebattör. De specificerar påståendet med att Moberg höjde sin röst under andra världskriget och i tv-debatten mot Olof Palme. Även om detta är insatser som gjort hans samhällsengagemang känt så ska man inte glömma att det fanns en rad andra svenska författare (t.ex. Elin Wägner och August Strindberg) som också var kända för sitt samhällsengagemang, och Moberg var därför knappast ensam författare på barrikaderna.

De nämnda aspekterna visar sammanfattningsvis att flera lärare valt att skildra Moberg ur perspektiv som bl.a. kunnat fungera för ett ämnesöverskridande arbete.

Flera lärare lyfter fram Mobergs språk som en intressant aspekt. Flera av hans verk, t.ex. *Utvandrarserien*, är rik på dialektala inslag. Därmed berör lärarna också målet i styrdokumentet (se kapitel 2.1.) som säger att dialekter ska vara ett inslag i svenskundervisningen. Åsikterna har dock visat sig gå isär: Hos A1 förstod eleverna väl vad som stod, och A1 hävdade att det berodde på elevernas småländska bakgrund. Andra lärare, t.ex. B2, upplevde att många elever hade svårt att förstå texten. Eleverna tyckte att dialekten var svår och att texten var kompakt och att man hade svårt att komma framåt i texten. A1 och C1 nämner att det finns lättlästa versioner som eleverna kan få istället. C2 nämner att vissa elever även tycker att filmatiseringarna är svårbegripliga och därför efterfrågas undertext till filmvisningen. Både D2 och C2 lyfter fram att det ligger ett hårt arbete bakom Mobergs texter, och att eleverna ska känna respekt för ett sådant arbete och lära sig att hårt arbete ger bra texter. Att elever har svårt att förstå Mobergs texter kan jämföras med Svenssons varningsord som presenterades i inledningen, att barn läser allt färre böcker själva och att det blir en utmaning för lärarna när de sedan ska ge eleverna en litterär klassiker. Mobergs verk kan ses som en av dessa klassiker som elever får allt svårare att läsa, och samtidigt börjar Mobergs småländska bli för gammalmodig för att dagens tonåringar ska förstå, trots att de är födda i samma länsdel som Moberg. Kanske ser vi här ett exempel på hur dagens ungdom vant sig vid allt kortare och detaljfattigare texter med snabbt framskridande handling. C2 angav att *Raskens* fungerade bättre än *Utvandrarna* i undervisningen bl.a. för att handlingen gick snabbare fram vilket uppskattades av eleverna. C2 tycks tillmötesgå elevernas ointresse för mer omfattande litteratur, men med tanke på de undersökningar av Svensson respektive Kåreland som presenterades tidigare beträffande elevers minskade läsintresse (se inledning), kan man ställa sig frågande till om C2 här gör rätt. Böckers tjocklek bör inte vara ett argument när de ska väljas utan snarare ska böckernas innehåll stå i fokus vid urvalet. Alltså bör inte en lärare alls prioritera låga sidantal när böcker ska väljas ut för undervisningen. För att kunna hantera tjocka böcker i undervisningen kan en lärare istället arbeta mer med t.ex. filmvisning, studiebesök och bokcirkel, för att väcka elevernas intresse. Lärare kan även förhålla sig till Erikssons forskning, som presenterades i inledningen, att elever blir mer positiva till läsning om de själva får välja verk. Mobergs alla verk berör många olika teman och om elever får välja mer fritt bland allt han skrivit så kunde intresset för Moberg öka bland eleverna.

Språket kan bli en barriär som gör att äldre författare kan börja glömmas bort. Flera lärare har i studien faktiskt uppgett att Moberg förekommer mer i undervisningen förr, men språket behöver inte vara enda orsaken. Det kan bero på den tidsbrist som bl.a. D1 och D2 nämnd. Det kan också bero på den utveckling inom litteraturpedagogik som Svensson belyste, att fokus förr låg mer på författaren men att fokus nu ligger på elevens möte med texten istället. I fråga om språkets roll kan dock de lättlästa versionerna hjälpa de lässvaga att få intresse för klassiker, och inte minst nysvenskar får lättare att ta till sig svenska klassiker. I Erikssons forskning framkom att elever med utländsk bakgrund var mindre benägna att läsa och det beror bl.a. på en språkbarriär till litteraturen.⁶⁸ Även i Lyckegårds forskning framträdde elever som hade svårt att läsa äldre klassiker och de lärare som Lyckegård intervjuade visade oro över hur framtiden kommer att se ut för litterära klassiker, vilket är en oro som vissa lärare i denna studie också har uttryckt.⁶⁹ Även lärare D2 påpekade, att skolans eleverna fått allt svårare att läsa Mobergs språk som är både dialektalt och något ålderdomligt. När nu fler och fler elever får svårt att förstå dialekter och klassisk litteratur, och får svårare att läsa längre detaljrika texter, samtidigt som lärare får mindre tid att ta upp författare och anordna t.ex. Mobergrundan, leder detta till att de svenska klassiska författarna med sina verk riskerar att försvinna allt mer ur allmänhetens minne? Det är en fråga som bör diskuteras bland både lärare och skolpolitiker.

I fråga om undervisningsmetoder märks tydligt genom intervjuerna att läsning av verken är en av de vanligaste metoderna i undervisningen om Mobergs litteratur. Det varierar dock hur mycket som ska läsas, alltifrån vissa utdrag(t.ex. A2) till att en halv bok ska läsas(B1 och B2). Hos lärarna D2, C2 och A1 förekommer dessutom högläsning i undervisningen. De övriga lärarna har inte gett tydliga uppgifter om att de tillämpar högläsning utan läsningen består istället av enskild tyst läsning. Möjligen kan vissa lärare ha menat även högläsning när de uppgett läsning som undervisningsmetod, men det har då inte framkommit tydligt och uttryckligen i intervjun. Lundqvist hävdade att högläsning är ett bra inslag i litteraturpedagogiken för att väcka intresse bland eleverna och denna studie visar alltså att en större del av de utfrågade lärarna använder sig av denna undervisningsmetod.⁷⁰ I Lyckegårds forskning förekom också både tyst läsning och högläsning i undervisningen och det tycks finnas en betydande skara lärare som praktiserar högläsning.⁷¹ Dock ska komma ihåg att begreppet högläsning kan ha olika

⁶⁸ Eriksson (2006).

⁶⁹ Lyckegård (2009).

⁷⁰ Lundqvist (1983) s. 11f.

⁷¹ Lyckegård (2008).

betydelse för olika personer: Handlar det om att läraren läser högt för eleverna, eller att det är eleverna som ska läsa högt för varandra? Att fler inte använder högläsning i sin undervisning kan bl.a. bero på att man inte vill låta lässvaga elever läsa högt och känna sig pressade av situationen. Lärare bör förhålla sig till den forskning som säger att högläsning är ett bra inslag i litteraturpedagogiken eftersom högläsning bl.a. väcker elevers intresse. Som svensklärare går det inte att kringgå målet att elever på olika sätt ska tala inför en större grupp eftersom detta mål står tydligt i styrdokumentet.⁷² För elever som har svårt att tala och läsa högt inför klass kan läraren erbjuda högläsning i smågrupper som en övning inför större sammanhang. På så sätt kan högläsningen integreras mer omfattande i litteraturpedagogiken.

Vanligt förekommande är också att filmatiseringarna av *Utvandrarna* och *Raskens* visas. Alla lärare utom D2 har angett att de visar en film som baseras på Mobergs litteratur och därför verkar filmvisning vara ett vanligt vedertaget sätt att levandegöra en författare och dennes litteratur. Samtliga av de sex lärarna som visade film lät eleverna få läsa samma delar ur det aktuella verket och på så sätt fick eleverna ta till sig berättelsen på en bredare front.

Lundqvist beskrev gruppläsning som ett föredömligt inslag inom litteraturpedagogik, men i denna studie har framkommit att ytterst få lärare tillämpar detta.⁷³ Endast B2 angav att eleverna fick sitta gruppvis och diskutera *Utvandrarna*. Med tanke på att elever kan känna sig pressade att läsa högt i klassrummet är gruppövningar ett bra alternativ för att integrera fler i läsningens olika former.

I fallen B2, C1 och B1 anger man tydligt att eleverna i slutet av temaperioden får en uppgift att skriva en utredande text eller ett reportage utifrån vad de lärt sig om Moberg och hans verk. De övriga lärarna har inte angivit några tydliga arbetsuppgifter som eleverna fått. Detta tycks bero på om Mobergs tas upp i ett större tema eller ej. B1, B2 och C1 har alla angivit att Moberg förekommer under temat Utvandring, Integrering eller Utanförskap. De övriga fyra har antingen angett att Moberg förekommer när arbetarförfattarna tas upp, eller så har de inte angivit något konkret tema alls. Att integrera en författare under ett större tema verkar därför vara ett bra sätt att tentera eleverna och arbeta igenom författare i undervisningen. I så fall borde fler lärare sätta in författare och deras verk i ett tema för att på så vis variera litteraturpedagogiken och lyfta in fler perspektiv.

⁷² <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sve?tos=gy&subjectCode=sve>

⁷³ Lundqvist (1983) s. 11f.

Att det då också blir lättare att ge en slutuppgift till eleverna motiverar ytterligare detta och därför bör lärare tänka om kring sin undervisning om de varken sätter in författare i ett sammanhang och tema eller följer upp elevernas kunskap genom en slutuppgift.

Ett antal lärare har uppgett att eleverna får lära sig om Moberg på lektioner även utanför klassrummet. C1 berättar att eleverna får göra studiebesök på Klasatorpet där filmatiseringen av *Utvandrarna* ägde rum. B1 uppger att eleverna får följa med på ett studiebesök på Utvandrarnas hus i Växjö där både utvandrarutställningen och Mobergrummet finns. Både B1 och B2 berättar att skolan tidigare arrangerade en Mobergrunda till Klasatorpet och Moshultamåla där Moberg föddes, men av kostnadsskäl arrangeras detta inte längre. Likaså A1 berättar att skolan förr lade ett större fokus på Moberg och då arrangerades en resa till Utvandrarnas hus och även C2 ville arrangera studiebesök men såg hellre att eleverna fick besöka Utvandrarnas hus än Klasatorpet. D1 angav att eleverna fått göra besök på Utvandrarnas hus, men det framkom inte om detta görs regelbundet eller bara sporadiskt. Flera lärare visar alltså en ambition att få ta med eleverna på fler studiebesök, och i Khoshabas forskning framgick att elever också är positiva till denna form av pedagogik. I Khoshabas resultat framstår utomhuspedagogik av detta slag som något positivt, och där figurerar just studiebesök i Mobergs hembygd som ett exempel på sådan utomhuspedagogik. Lärare i denna studie har dock angett tid- och resursbrist som orsaker till varför det inte arrangeras fler studiebesök.

En undervisningsmetod som framträtt i intervjuerna på endast en av skolorna är tillämpningen av gästföreläsare. Både C1 och C2 angav att Ingrid Nettervik, ordförande i Vilhelm Mobergsällskapet, har bjudits in och föreläst. Förekomsten av gästföreläsare har inte angetts varken av andra lärare i denna studie eller i den tidigare forskningen. Detta verkar vara en relativt ovanlig undervisningsmetod, men samtidigt intressant eftersom eleverna därigenom kan få både större bredd och djup om en författare och dennes litteratur. Eftersom flera lärare i denna studie angav tid- och resursbrist som skäl till varför Mobergrundan inte arrangeras längre, kan inbjudan av gästföreläsare vara ett smidigare alternativ till elevernas kunskapsfördjupning. Det gäller såklart oavsett vilken författare det handlar om, men Moberg kan här ses som ett tydligt exempel.

Sammanfattningvis kan konstateras att undervisningsmetoderna fyller olika funktioner. Att bjuda in en gästföreläsare tycks genom intervjusvaren vara ett uppskattat moment som ger eleverna djupare kunskap, samtidigt som det gör undervisningen mer varierad. Ändå är det få lärare som praktiserar detta. Samtliga lärare som har tagit upp studiebesök har varit positiva till detta, och man får intrycket av att även eleverna är det,

liksom eleverna i Khoshabas studie (se kapitel 2.3.3) där de flesta eleverna också uppskattade Mobergrundan. Att resa på studiebesök är dock en påkostad och tidskrävande undervisningsmetod, och av flera lärare framkommer detta som orsaker till varför studiebesök inte tillämpas lika omfattande som förr. Ett studiebesök hjälper eleverna att nå en förståelse, men det kan vara för tidskrävande i förhållande till resultatet. Kringläsning framkommer däremot att tyst läsning är problematiskt för många elever som inte förstår Mobergs språk, men kombineras detta med filmvisning tycks det ge en djupare förståelse hos eleverna. Därför kan man vara kritisk mot t.ex. D2 som inte tillämpar denna form av kombinerad undervisningsmetod. Högläsning tillämpas också i stor utsträckning och är den undervisningsmetod som stöds mest av forskningen. Köhler lyfter bl.a. detta som en grund för hela litteraturpedagogiken och flera lärare i denna studie använder högläsning i sin undervisning. Metoden kan också väl kombineras med styrdokumentens mål att tala inför en publik.

En metod för att bredda arbetet med en författare är att arbeta ämnesöverskridande, och i intervjuerna har lärarna fått frågan om de arbetar ämnesöverskridande med Moberg. Ingen lärare kunde klart svara ja på frågan att man på ett systematiskt sätt arbetar ämnesöverskridande. Både D2 och B1 uppger att de också är lärare i historia och att de nämnt Moberg, men Moberg har inte förekommit i ett större arbete inom historieämnet. A1 och B2 känner till att Moberg tagits upp i historia på skolan men de har som svensklärare inte arbetat gemensamt med historieläraren i de fallen. Både D1 och C2 svarar klart nej på frågan och de kan inte ge någon klar anledning varför detta inte har blivit av. D1 beklagar t.o.m. att något ämnesöverskridande arbete över Moberg inte ägt rum. Samtliga sju lärare visade sig dock positiva till idén och B1 menade på att Mobergs skildring över bl.a. 1800-talet var ett gott skäl att föra fram hans böcker på historiektionerna, men skolorna verkar trots allt inte arbeta tydligt och systematiskt med ämnesöverskridande arbeten om Moberg. Tidsbristen nämns åter, men om lärare hade ett mer systematiskt samarbete skulle det säkert underlätta det ämnesöverskridande arbetet. Ingen lärare svarade under intervjuerna att de samarbetade ofta med sin kollega i historia. Återigen kommer man in på vikten av att arbeta med författare inom ett tema, vilket skulle underlätta ett ämnesöverskridande arbete. Svensklärare och historielärare borde samarbeta under temat utvandringen, vilket B1 var inne på i intervjun.

Langers utvecklingsteorier som tidigare nämnts (se kapitel 3) kan väl appliceras på informanternas undervisning. Samtliga lärare berör Mobergs litteratur och på olika sätt genomgår man orienteringsfasen. Genom filmvisning, enskild läsning och högläsning får

eleverna på olika sätt lära känna ett eller några av Mobergs verk. I förståelsefasen når informanterna olika långt. D1, D2 och A1 låter inte eleverna läsa några längre texter utan man berör endast Mobergs böcker ytligt. C1 och C2 tar ut delar ur vissa verk och tillämpar då både läsning och filmvisning, och B1 och B2 låter eleverna få läsa halva *Utvandrarna* och sedan se filmatiseringen. Då får eleverna en klarare bild och kan börja skapa en egen föreställning om hur utvandringen kunde se ut. Det är dock inte alla informanter som gör de tydliga kopplingarna till dagens händelser och nyheter som återkopplingsfasen kräver. C1, D1, B2 och A1 sätter på olika sätt in Karl Oskar och Kristina i dagens flyktingsituation och invandring och aktualiserar på så sätt Mobergs böcker. D2, B1 och C2 tillämpar inte någon tydlig nutidskoppling i undervisningen och därmed kan eleverna inte relatera och koppla sin föreställningsvärld till sin egna verkliga värld. Denna koppling är enligt Langers den funktion som gör skönlitteratur så viktig. Därmed tappar flera lärare bort något av det mest centrala med skönlitterär läsning, enligt Langers modell. Slutligen är det endast C1 och B2 som tydligt genomför överblicksfasen när de låter eleverna få en slutuppgift där de ska koppla sina erfarenheter av Mobergs böcker med det aktuella i dagens samhälle (i båda fallen på temat invandring och integrering). I den uppgiften får eleverna ta ett steg tillbaka, överblicka och knyta ihop säcken. I Gy 11 står det att eleven ska producera egna texter med utgångspunkt i det lästa, liksom C1 har gjort. Övriga gymnasielärare arbetade varken efter hela Langers modell eller efter Skolverkets uppmaning att låta elever producera texter med utgångspunkt i det lästa. Av sju lärare är det endast två som tydligt arbetar efter Langers modell över litteraturpedagogik.

De lärare som gjort tydliga kopplingar i undervisningen mellan *Utvandrarserien* och dagens flyktingsituation har tydligare arbetat efter Wolfs emancipatoriska aspekt (se kapitel 3) som ger läsaren förståelse för samhället man lever i och finna kopplingar mellans sin och bokens världar. Lärarna som tar upp Moberg i temat *Arbetarförfattarna* tillämpar snarare den traditionalistiska aspekten där fokus ligger på kunskapen om kulturarvet. Wolf menar att lärare ska kombinera flera aspekter och samtliga lärare gör detta när de vidrör den pragmatiska aspekten när de låter sina elever läsa. Oavsett om det är längre eller kortare texter. Då sker läsning också för språkutvecklingens och läsförståelsens skull. Langers utvecklingshistori kan mycket väl fungera i samspel med Wolfs tre aspekter, och i synnerhet den emancipatoriska aspekten som fokuserar på förståelse kan ta hjälp av hur man steg för steg utvecklar kunskap. Bl.a. lärare C1 visade sig helt

följa Langers fyra faser och samtidigt arbeta med betoning på Wolfs emancipatoriska aspekt när Moberg sattes in i ett tema.

Vid en jämförelse mellan styrdokumentet i svenska och Wolfs tre aspekter framgår det att den emancipatoriska aspekten är mest dominerande bland svenskämnets mål. Enligt Skolverket (se kapitel 2.1) ska eleven nå förståelse och kunna reflektera över hur författarna och deras verk påverkas av sin samtid och därmed kunna sätta den lästa texten i sin kontext. Självklart är gymnasiets krav högre än högstadiets krav, och högre krav innebär bl.a. en djupare förståelse för relationen mellan skönlitteratur och samhällsutveckling, vilket betyder att den emancipatoriska aspekten tar större utrymme i gymnasieskolan. På högstadiet förväntas inte eleverna nå samma djupa förståelse och den mer övergripande kunskapen som istället står i fokus på högstadiet visar på att den emancipatoriska aspekten spelar en mindre roll där. Wolf poängterade själv att dessa tre aspekter ska samspela i undervisningen och detta torde vara en anledning till varför t.ex. en högstadielärare, och inte bara gymnasielärare, kan arbeta efter den emancipatoriska aspekten.

6.3 Jämförelse mellan högstadie- och gymnasieskolor

Skillnaderna i undervisningen mellan högstadium och gymnasium visade sig vara betydligt mindre än förväntat. Snarare tycks lärarens engagemang för Moberg vara mer styrande än vilken nivå läraren undervisar på. Köhler betonade att för en lyckosam litteraturpedagogik krävs en engagerad och påläst lärare, och denna studie visar att det finns en skillnad i hur mycket arbete olika lärare lägger ner på att undervisa om Moberg.⁷⁴ Att den enskilde lärarens engagemang spelar stor roll framkommer också när två lärare på samma skola tar upp Moberg olika mycket. D1 arrangerar t.ex. studiebesök med sina elever vilket D2 inte gör. Vidare nämner C2 att Moberg är den författare som tas upp mest och som borde lyftas fram mer, medan kollegan C1 inte favoriserar Moberg på liknande sätt eller nämner en strävan att lyfta fram Moberg mer i undervisningen. Analysen av lärarnas arbete i relation till Langers modell visade dessutom att det inte skiljde något nämnvärt mellan gymnasielärares och högstadielärares sätt att arbeta. Totalt två lärare tillämpade en undervisning enligt hela Langers modell, en gymnasielärare och en högstadielärare.

⁷⁴ Köhler (1983) s. 1.

Mellan skolnivåerna märks dock en skillnad i att högstadieelever i större utsträckning än gymnasieeleverna får en uppgift som är kopplad till genomgångarna de har haft. Bland gymnasielärare är det endast C1 som ger sina elever uppgiften att skriva en utredande text. Övriga gymnasielärare har inte angivit någon tydlig arbetsuppgift som delas ut till eleverna. Det står i kunskapskraven för gymnasiet att elever ska ha förmågan att skriva texter utifrån den lästa litteraturen,⁷⁵ och detta måste lärarna ha i åtanke. I styrdokumentet står bl.a. att högstadieeleverna ska få ta del av olika former av sakprosa och få kunskap om olika författare. Likaså ska eleverna i gymnasiet lära sig mer om framstående författare. Eleverna ska också lära sig mer om tid och rum, kontext och bakgrund till det lästa. B1, som arbetar på ett högstadium, tar bl.a. upp att eleverna inte har den politiska bakgrunden för att förstå om läraren går in djupare på Moberg som samhällsdebattör. Det rör sig alltså om en mognad som eleverna måste ha nått för att vissa element ska kunna beröras. För att djupare ta reda på skillnader och likheter mellan högstadium och gymnasium bör snarare en studie göras där undervisningsmaterialet undersöks.

Sammanfattningsvis märks både likheter och skillnader i undervisningen om Moberg, inte främst mellan högstadium och gymnasium utan främst i vilket engagemang och intresse den enskilde läraren har för just Moberg.

7 Sammanfattning

Studien visar att samtliga sju lärare anser det viktigt att Moberg förekommer i undervisningen, främst utifrån att han skrev om utvandringen i Småland (som flera lärare kopplar och aktualiserar till dagens flyktingsituation), men också för att Moberg var en författare från regionen som är värd att bevara det lokala minnet av. Ett antal lärare i studien framhåller också Mobergs samhällsengagemang och sätt att skildra människor som ett viktigt tema i undervisningen. I samtliga fall integreras Moberg i ett större tema, t.ex. integrering, utvandring eller bland arbetarförfattarna. Detta styr delvis hur omfattande varje lärare arbetar med Moberg i undervisningen. Flera lärare hävdar att Moberg kunde få större utrymme i undervisningen, men att tid och resurser inte räcker till. I undervisningen om Moberg visar sig skillnaden mellan högstadie- och gymnasieskola vara liten. Det är snarare varje enskild lärares eget intresse för Moberg som väger tyngst i fråga om omfattning och fokus som läggs på Moberg i undervisningen.

⁷⁵ http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sve?tos=gy&subjectCode=sve_2015-11-23.

Samtliga lärare lyfter i någon form fram språket i Mobergs litteratur, men ett antal lärare påpekar samtidigt att allt fler elever har svårt att förstå texten och de dialektala delarna. Tack vare lättlästa versioner har vissa lärare försökt lösa det problemet, men detta kan samtidigt tyda på att klassiska författare som Moberg får allt svårare att nå fram till dagens elever. Tillsammans med läsning är film den vanligaste undervisningsmetoden, men för att variera undervisningen kan fler lärare arbeta med mindre bokcirkel för att öka elevers engagemang och intresse samt få de lässvaga eller blyga eleverna att stegvis våga ta för sig mer. Langers modell kan med fördel inspirera lärare till hur elevers läsutveckling kan stimuleras. Förståelsen och den djupare kunskapen nås stegvis och genom ovan nämnda undervisningsmetoder kan undervisningen varieras så att intresse väcks.

Sammantaget visar denna studie att läsning är en vanligt förekommande undervisningsmetod, men att film är ett uppskattat komplement till den lästa boken. Mobergrundan som presenteras i denna studie visar att studiebesök uppskattas eftersom detta kan levandegöra litteraturen och ge eleverna djupare kunskap, eller att läraren bjuder in en expert som gästföreläser om författaren. Studien pekar också på en rådande utmaning för svensklärare när allt fler elever tycks ha svårigheter att förstå klassisk litteratur. I Mobergs fall är hans litteratur högaktuell genom parallellen mellan hans Utvandrarserie och den rådande flyktingströmmen, något som några av informanterna också berört. Eleverna kan här göra jämförelser mellan sin bild av utvandringen och dagens samhälle. Detta är därför ett tydligt exempel på hur lärare kan arbeta tillsammans, kanske ämnesöverskridande, på ett tematiskt sätt och väcka intresse och skapa förståelse kring en författare och dennes verk. Att arbeta utifrån ett planerat tema har också visat sig underlätta för lärarna i arbetet med att följa upp och examinera eleverna, och det bevisar ytterligare hur undervisningen kan gynnas av ett tematiskt arbetssätt. Eftersom flera lärare visat att det går kan troligtvis fler lärare göra detsamma.

I framtida undersökningar hade det varit intressant att följa upp med elevenkäter och intervjuer för att jämföra lärarnas reflektioner med elevernas upplevelser kring litteraturpedagogiken och Moberg. När eleverna ges möjlighet att ge respons på lärarnas undervisning hade undersökningen bl.a. gett en djupare bild över vilka undervisningsmetoder som fungerar. En framtida undersökning kan också studera de uppgifter som eleverna får ut av sina lärare under ett tema där Moberg förekommer och på så sätt undersöka djupare hur lärarnas skildring av Moberg ser ut.

Referenser

- Ahlsér, Kristina., Hwang, Stephen., Modéus, Fredrik., Lewinowitz, Christoffer., Stang, Leif., Ödebrink, Roger., Fransson, Eilot., Johansson, Lars-Ove. Vi stänger inte dörren till Kronobergs län. I: *Smålandsposten* 2015-10-29.
- Ahrne, Göran (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Dalen, Monica (2015). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups.
- Denk, Thomas (2002). *Komparativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Descombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, Magnus (2006). *Litteraturpedagogik, läsning och etnicitet*. Malmö: Malmö Högskola.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan*. Stockholm: Nordstedts.
- Fejes, Andreas (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. Malmö: Liber.
- Furuland, Lars (2009). Vilhelm Moberg i offentligheten. I: Nettervik, I., Williams, Anna (red) *Vidare med Vilhelm Moberg* (2009). Stockholm: Carlsson bokförlag.
- Holmes, Philip (2001). *Vilhelm Moberg*. Smedjebacken: Fälth & Hässler Bokförlag.
- Khoshaba, Rebecca (2014). *Mobergvandringen - Högstadielärares upplevelser av utomhuspedagogik*. Växjö: Linnéuniversitetet.
- Kylén, Jan-Axel (2004). *Att få svar*. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Kåreland, Lena (2009). *Läsa bör man....* Stockholm: Liber.
- Köhler, Per-Olof (1983). *Litteraturpedagogik*. Stockholm: Liber.
- Lundqvist, Ulla (1983). Att undervisa om skönlitterär prosa. I: Köhler, Per-Olof (red.) (1983) *Litteraturpedagogik*. Stockholm: Liber.
- Lyckegård, Hannele (2011). *Hur kan man arbeta med klassiker i grundskolans senare år? Observationer av en lärars arbete med Strindberg och Lagerlöf i årskurs 9*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Moberg, Vilhelm (1968). *Berättelser ur min levnad*. Stockholm: Bonnier.
- Moberg, Vilhelm (1963). *Din stund på jorden*. Stockholm: Bonnier.
- Moberg, Vilhelm (1921). *I vapenrock och linnebyxor*. Växjö: Nya Växjöbladet Tryckeri AB.
- Moberg, Vilhelm (1970). *Min svenska historia*. Stockholm: Nordstedt.
- Moberg, Vilhelm, (1927). *Raskens*. Stockholm: Bonnier.
- Moberg, Vilhelm (1941). *Rid i natt*. Stockholm: Bonnier.
- Moberg, Vilhelm (1935). *Sänkt sedebetyg*. Stockholm: Bonnier.
- Moberg, Vilhelm (1949). *Utvandrarna*. Stockholm: Bonnier.
- Nettervik, Ingrid (2013). *Vilhelm Mobergs verk - personer och citat*. Stockholm: Carlsson bokförlag.
- Nilsson, Birgitta (1983). En bok och en klass. I: Köhler, Per-Olof (red.) (1983) *Litteraturpedagogik*. Stockholm: Liber.
- Skardhammar, Anne-Kari (1994). *Litteraturundervisning i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, Birgitta (2008). *Gör klassikern till din egen*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Svensson, Peter (2011). Teorins roll i kvalitativ forskning. I: Ahrne, G., Svensson, P. (2011). *Handbok för kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Wernersson, Karin (2008). *Berättelsens betydelse för en plats symbolvärde och turism - Gustaf Fröding och Selma Lagerlöf som en del av Värmlands identitet*. Karlstad: Karlstads universitet.
- Wolf, Lars (2002). *Läsaren som textskapare*. Lund: Studentlitteratur.

Öber, Peter (2011). Livshistorieintervjuer. I: Ahrne, Göran. *Handbok i kvalitativa metoder*. (2011) Malmö: Liber.

Digitala referenser

<http://www.imdb.com/title/tt0067919/> Hämtad 2015-12-23.

<http://www.imdb.com/title/tt0448267/> Hämtad 2015-12-21.

<http://www.imdb.com/title/tt0074043/> Hämtad 2015-12-23.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/v%C3%A4rend> Hämtad 2015-12-02.

<http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sve?tos=gy&subjectCode=sve> Hämtad 2015-11-23.

<http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/svenska>
Hämtad 2015-12-04

<http://www.vilhelmoberg.com/biografi.html> Hämtad 2015-11-23.

Bilagor

Bilaga A Intervjufrågor

1. I vilken omfattning tar du upp Moberg i din undervisning?
2. Vilka verk av Vilhelm Moberg tar du upp?
3. Vilket/vilka perspektiv tillämpar du när du belyser Moberg och litteraturen?
4. Lyfts Mobergs utvandrarserie särskilt mycket jämfört med annan litteratur? I så fall varför?
5. Är det viktigt att ta upp just Vilhelm Moberg och hans litteratur? Är det något i Mobergs litteratur som du ser som särskilt viktigt att belysa?
6. Finns det aspekter i Mobergs litteratur som borde lyftas mer i undervisningen?
7. Hade du tagit upp Moberg lika mycket i undervisningen även om han inte varit en lokal författare? i
8. Använder ni Vilhelm Moberg ämnesöverskridande? Om ja, vilka ämnen, hur görs det och vad tas upp?
9. Hur tycker du att Vilhelm Moberg och hans litteratur kan användas fördelaktigt i *undervisning* för att skildra småländsk identitet?
10. Hur tycker du att Vilhelm Moberg kan ha varit viktig för spridningen av småländsk identitet *nationellt och internationellt*?
11. Vilka undervisningsmetoder (studiebesök, högläsning m.m.) använder ni för att belysa Moberg, hans litteratur och det han skrev om?
12. Skulle Moberg kunna tas upp mer i undervisningen? Eller kanske tvärtom, att han hade kunnat tonas ner?
13. Moberg var också en framstående samhällsdebattör, använder du honom eller hans litteratur för att diskutera samhällsfrågor (t.ex. utvandrarerna som exempel mot den nu rådande flyktingkrisen)
14. Är det något särskilt kring Vilhelm Mobergs språk och skrivsätt som du belyser på dina lektioner?
15. Finns det andra författare ni tar upp i samma sammanhang som Moberg?
Motivera!

